

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 8

FÖRSTA KAMMAREN

1969

25—28 februari

Debatter m. m.

Onsdagen den 26 februari

	Sid.
Om sänkning av rösträttsåldern	5
Om bidrag till Religionspedagogiska institutet	7
Om förbättrat stöd till barnfamiljer	14
Om frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd i vissa fall	19
Om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare	23
Om skyldighet att borttaga gammal taggtråd	28
Om åtgärder för att stimulera gåvor till religiösa m. fl. ändamål	32

Torsdagen den 27 februari

Svar på enkla frågor:

av herr Tistad (fp) ang. vissa svenska medborgares försvinnande i samband med en segelfärd mellan Hongkong och Macao	36
av herr Olsson, Johan, (cp) ang. utsträckning av tiden för beredskapsarbeten i områden med stor arbetslöshet	37
av herr Svanström (cp) ang. användande av s. k. cykeltolkning i militära övningar vintertid	40
av herr Sörenson (fp) ang. effektivare information till handikappade om stödåtgärder m. m.	42
av herr Skårman (fp) ang. saltet på vägarna	44
av herr Tistad (fp) ang. saltet på vägarna	44

Svar på interpellation av herr Wirtén (fp) ang. åtgärder mot narkotika- och alkoholmissbruk bland ungdom	48
--	----

Interpellationer:

av herr Nilsson, Nils, (cp) ang. planeringen av den kommunala beredskapen	53
av herr Österdahl (fp) ang. åtgärder för att påskynda behandlingen av mål om ersättning för mistad fiskerätt, m. m. ..	54

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 26 februari	Sid.
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, om förbud att tala från manuskript i riksdagen	5
— nr 5, om sänkning av rösträttsåldern	5
— nr 6, om minsta antalet mandat i valkrets	7
— nr 7, ang. undersökningar rörande fingerade val enligt majoritetsvalmetod	7
Statsutskottets utlåtande nr 8, ang. utgifterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde	7
Första lagutskottets utlåtande nr 2, ang. ändring i luftfartslagen	13
— nr 3, om viss översyn av medborgarskapslagstiftningen	14
— nr 4, ang. lönefordringars behandling i konkurs	14
— nr 5, om utbyte av beteckningen »övervakare» mot »kontaktman»	14
Andra lagutskottets utlåtande nr 1, ang. ändring i civilförsvarslagen	14
— nr 2, om sänkning av statsbidraget till de allmänna försäkringskassorna	14
— nr 3, om förbättrat stöd till barnfamiljer	14
— nr 4, om slopande av försäkringsnämnderna för prövning av folkpensionsärenden	19
— nr 5, om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd i vissa fall	19
— nr 6, om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare	23
Tredje lagutskottets utlåtande nr 1, om styrkande av äganderätt till fastighet genom utdrag ur taxeringslängd	27
— nr 2, om översyn av lagstiftningen om enskilda vägar	28
— nr 3, om skyldighet att borttaga gammal taggtråd	28
— nr 4, ang. reglerna för hyresgästs rätt till skadestånd	32
— nr 5, ang. belysning vid övergångsställen för gående	32
Jordbruksutskottets utlåtande nr 2, ang. utgifter på tilläggsstat II: jordbruksärenden	32
— nr 3, ang. utgifterna på kapitalbudgeten inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde	32
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3, om åtgärder för att stimulera gåvor till religiösa m. fl. ändamål	32
— nr 4, om förbud mot engångsglas, m. m.	35
— nr 5, om ökad information angående regeringens och riksdagens arbete	35

Tisdagen den 25 februari

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 14 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Med hänvisning till bifogade läkarintyg anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet från den 13 februari till den 15 mars detta år.

Einar Eriksson

På begäran intygas härmed att riksdagsman *Einar Eriksson*, f 05 12 10, sedan den 13 februari 1969 vårdats å lungkliniken Akademiska Sjukhuset i Uppsala och därefter i direkt anslutning vårdas å Medicinkliniken för misstänkt myocardininfarscering.

Medicinska kliniken, Akademiska Sjukhuset, Uppsala, den 21 februari 1969

Per Hans Bohlin

leg. läkare

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1969/70;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1968/69 i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1968/69 i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1968/69 i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1968/69 i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1968/69 i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1968/69 i vad avser utbildningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1968/69 i vad avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1968/69, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte motioner;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1968/69 i vad avser civildepartementets verksamhetsområde;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budget-

året 1968/69 i vad avser industridepartementets verksamhetsområde; och nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till vissa personer.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 23, med förslag till lag om ändring i jordförvärvslagen den 14 maj 1965 (nr 290), m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 4—7, statsutskottets utlåtande nr 8, första lagutskottets utlåtanden nr 2—5, andra lagutskottets utlåtanden nr 1—6, tredje lagutskottets utlåtanden nr 1—5, jord-

bruksutskottets utlåtanden nr 2 och 3 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 3—5.

Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 22, med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 juni 1966 (nr 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.02.

In fidem
K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Onsdagen den 26 februari

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 18 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 22, med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 juni 1966 (nr 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål, m. m.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av motion om förbud att tala från manuskript i riksdagen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om sänkning av rösträttsåldern

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av motioner om sänkning av rösträttsåldern.

I de likalydande motionerna I: 407, av herr *Andreasson*, och II: 474, av herr *Elmstedt m. fl.*, hade anhållits, att riksdagen måtte 1) besluta, att rösträttsåldern vid val till riksdagen skulle sänkas från nu gällande till året efter uppnådda 18 år, 2) besluta, att rösträttsåldern vid kommunala val skulle sänkas på motsvarande sätt.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 407 och II: 474.

Reservation hade avgivits av fru *Segerstedt Wiberg* (fp) samt herrar *Sörenson* (fp), *Axel Georg Pettersson* (cp), *Larsson* i Luttra (cp), *Boo* (cp),

Nelander (fp), *Ohlin* (fp) och *Werner* (m), vilka av angivna orsaker ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 407 och II: 474 måtte anhålla om förslag senast till riksdagens vårsession 1970 till sådana grundlags- och lagändringar, att rösträtt i allmänna val komme att inträda året efter fyllda 18 år.

Fru *SEGERSTEDT WIBERG* (fp):

Herr talman! Frågan om rösträttsåldern är en gammal bekant. Det gör att kammaren förmodligen väl vet att folkpartiet önskar ge de unga rösträtt efter att de fyllt 18 år. Vi håller fast vid den åsikten även om, genom majoriteten, det beslutats att rösträtt skall inträda först efter fyllda 19 år. Följaktligen önskar vi genomföra en reform så snart som möjligt. Detta gör att vi blir nödsakade att upprepa vår begäran från tidigare år. Vi gör det i visshet om att den är berättigad och att majoriteten kommer att följa oss förr eller senare. För vår del vill vi ha beslut med sikte på ett förslag till lagändring senast 1970.

Det sägs att vi skall avvakta grundlagberedningens översyn av rösträttsvillkoren, men från grundlagberedningen tycks komma meddelanden som mest gäller vad man inte skall ta upp. Positiva och snabba förslag hör man inte talas om. De förefaller att vara långt avlägsna. Vår begäran är därför en påminnelse om att det inte finns någon rimlig anledning till denna långsamma takt.

Förra våren sade justitieministern att det kan bli aktuellt att överväga en ytterligare sänkning av rösträttsåldern, men han tyckte inte då att man kunde sänka två år i taget. Vad justitieministern väntar på är inte lätt att säga. Mig förefaller det med tanke på ungdomens

Om sänkning av rösträttsåldern

ofta upprepade krav på medbestämmanderätt ganska uppenbart att man inte skall dröja. I andra avseenden försöker man tillmötesgå de ungas begäran, varför skall man då inte ge dem rösträtt, herr talman?

Det finns alltså, såvitt jag kan se, inte någon rimlig anledning att vänta på grundlagberedningens sakteliga framskridande. Ungdomen är otålig, och det börjar vi också bli som är övertygade om att de unga har rätt i sin begäran om medbestämmanderätt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid konstitutionsutskottets utlåtande nr 5.

Herr ANDREASSON (cp):

Herr talman! Åldersgränsen för utövande av rösträtt har i vårt land under årens lopp sänkts undan för undan. Det är väl naturligt att detta skett i takt med människornas allt större förmåga till självständigt ställningstagande i politiska och andra frågor. Genom utvecklingen av massmedia och kommunikationsmedel samt den förbättrade skolundervisningen har de unga i dag större förutsättningar än tidigare att sätta sig in i politiska frågor. De politiska ungdomsförbunden bedriver en omfattande skolningsverksamhet, som också lett till ökat politiskt medvetande bland unga människor, något som bl. a. tagit sig uttryck i ökat valdeltagande bland ungdomen vid de senaste valtillfällena.

Förra årets riksdag sänkte rösträttsåldern med ett år till året efter fyllda 19 år. Jag tror emellertid att man inför 1970 års val, då vi har att välja riksdag enligt den nya författningen, mycket väl kan ta ännu ett steg och sänka rösträttsåldern till året efter fyllda 18 år. De unga i dag frigör sig mycket tidigare från det inflytande som utövas av omgivningen, skola och hem, och de unga stimuleras att fatta beslut i personliga och sociala frågor, bl. a. om yrkesval och utbildning.

Från centerpartiets sida har tidigare framförts krav på ytterligare sänkning av rösträttsåldern. Som motionär ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr PETERSSON, GEORG, (s)

Herr talman! Denna fråga debatterades ju i fjol i samband med behandlingen av förslaget till den partiella författningsreformen. För bara en vecka sedan upplästes här Kungl. Maj:ts brev, som innebar att man definitivt antagit det förslag om en sänkning av rösträttsåldern som förelåg. Nu begärs att rösträttsåldern skall sänkas ytterligare ett år. Av fjolårets debatt framgick att en ytterligare sänkning kunde tänkas, men att hela denna fråga borde bli föremål för utredning inom grundlagberedningen — vilket nu är fallet. Det gäller här sambandet mellan myndighetsåldern och rösträttsåldern.

Med hänvisning till den debatt som har förts och det uttalande som har gjorts ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Kan vi inte få något mera exakt angivet när vi kan vänta oss ett förslag från grundlagberedningen?

Herr PETERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Det är svårt att uttala sig om den exakta tidpunkten, men grundlagberedningen arbetar med den skyndsamhet som är möjlig.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Om bidrag till Religionspedagogiska institutet

Fru *Segerstedt Wiberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Segerstedt Wiberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 39.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag vill erinra om att plenum onsdagen den 5 mars är inställt med anledning av att Nordiska rådet då sammanträder i kammarens plenisal. I stället kommer plenum att hållas torsdagen den 6 mars kl. 14.00, eventuellt med kvällsplenum.

Det vore älskvärt om kammarens ledamöter, för att underlätta Nordiska rådets förhandlingar, ville undvika att låta handlingar ligga kvar ovanpå bänkbänarna. Däremot kan papper och andra tillhörigheter utan olägenhet förvaras under bänkklocken.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av motioner om minsta antalet mandat i valkrets; och

nr 7, i anledning av motion angående undersökningar rörande fingerade val enligt majoritetsvalmetod.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 13***Om bidrag till Religionspedagogiska institutet**

I de likalydande motionerna I: 174, av herr *Blomquist m. fl.*, och II: 196, av herr *Nelander m. fl.*, hade anhållits, att riksdagen till Religionspedagogiska institutets verksamhet för budgetåret 1969/70 måtte anvisa ett anslag av 25 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 174 och II: 196.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Axel Andersson* (fp), *Virgin* (m), *Nyman* (fp), *Wallmark* (m), *Thorsten Larsson* (cp), *Wirtén* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Nordstrandh* (m), *Nilsson* i *Tvärälund* (cp), *Cassel* (m), *Westberg* i *Ljusdal* (fp) och *Elmstedt* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motio-

Om bidrag till Religionspedagogiska institutet

nerna I: 174 och II: 196 till Bidrag till Religionspedagogiska institutet för budgetåret 1969/70 anvisa ett anslag av 25 000 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Det ärende som vi nu skall behandla, frågan om anslag till Religionspedagogiska institutet, är inte precis någon nyhet för kammaren. Det har förekommit här vid flera tillfällen tidigare.

Vi inom folkpartiet har sedan många år tillbaka yrkat på mera pengar till pedagogisk forskning och utvecklingsarbete. Långt om länge började vi vinna förståelse för vårt krav, och vi har med glädje konstaterat att det under de senaste åren skett en betydligt ökad satsning på det området. Ett område, nämligen den religionspedagogiska forskningen, har emellertid inte fått vara med när den allmänna välviljan kommit till uttryck. Man kan fråga sig vad det beror på att så har skett.

Vid fjolårets debatt i denna fråga kom det ett besked från en ledamot i statsutskottets andra avdelning, som förklarade sig på följande sätt. Vi vill, sade hon, inte understödja privata institut vilkas verksamhet ligger vid sidan av den statliga verksamheten. Det är ett mycket egendomligt uttalande. Man vill inte stödja ett privat institut. Men i själva verket är det ju så att någon som helst religionspedagogisk forskning inte förekommer inom den statliga verksamheten. Då tycker jag att man i stället borde vara utomordentligt tacksam över att enskilda personer med ekonomiska och personliga uppostringar fått i gång en sådan forskning.

Jag förstår inte heller uttalandet att det här arbetet skulle ligga vid sidan av den statliga verksamheten. Det är ju här fråga om att stödja en del av utbildningen i vårt land, och den kan sannerligen inte sägas ligga vid sidan av den statliga verksamheten. Denna forskning ger utslag i religionsundervisningen, bl. a. i grundskolan, vilket väl måste va-

ra av stor betydelse, inte minst med hänsyn till att just den undervisningen som vi alla vet dras med stora svårigheter. Det är också rätt typiskt att de som främst understöder Religionspedagogiska institutet är de lärare och lärarförbund som är verksamma i religionsundervisningen inom skolan.

Religionspedagogiska institutet har sedan många år tillbaka dragits med stora ekonomiska svårigheter. Man får små anslag från lärarförbunden, och man får en del andra gåvor, men man har inte haft resurser att bygga upp institutet i önskvärd omfattning. Vad man nu begär är inga stora pengar utan ett anslag på 25 000 kronor. Vi reserverar anser detta väl motiverat. Det är väl använda pengar. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr BLOMQUIST (m):

Herr talman! Egentligen är det bara en sak som är intressant just nu, och det är hur andra avdelningens ärade talesman, herr Mårtensson, kommer att agera. Skall han i likhet med sin företrädare, herr Näsström, göra det så lätt för sig som möjligt och i tal vara lika knapphändig som utskottet är i skrift, eller skall vi männe äntligen få höra en sakligt underbyggd argumentering för majoritetspartiets ställningstagande?

Herr Axel Andersson har nyss, liksom förr om åren, klagat varför övriga partiets representanter i utskottet har reserverat sig för ett bifall till motionsyrkandena om ett anslag på 25 000 kronor till Religionspedagogiska institutet.

Jag vill bara understryka vad vi motionärer anför i motionen — herr Andersson nämnde också något därom. Vi skriver: »RPI skall enligt sina stadgar verka för religionspedagogisk forskning, förmedla denna forsknings resultat till det pedagogiska arbetsfältet och bidra till fortbildning och vidareutbildning av lärare. Denna verksamhet utövas bl. a. genom att institutet tjänstgör som en forskningscentral under an-

Om bidrag till Religionspedagogiska institutet

litande av och i samråd med specialister. Det anordnar kurser och konferenser, utövar publiceringsverksamhet och uppehåller kontakter med religionspedagoger i andra länder.»

Det är, herr talman, inte bara en Gudi välbehaglig gärning, utan även en staten välbehaglig sådan att vi har institut som sysslar med forskning — allmänpedagogisk forskning och ämnespedagogisk forskning — något som vi alla är överens om är nödvändigt för vår skola och som vi på olika sätt söker bygga ut så gott vi kan. Men det måste dröja innan vi till fullo kan förverkliga detta — det vet herr Mårtensson bättre än någon annan — därför att vi i dag inte har de resurser som behövs. Är det då klokt att inte stödja ett institut som sysslar just med ett ämne för vilket det är viktigt att finna för vår tid lämpliga former? Nej, det är inte en klok och framsynt politik. Jag och många med mig menar att utskottets inställning i frågan helt enkelt är kortsynt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Herr KILSMO (fp):

Herr talman! Jag beklagar att jag inte hann med riktigt när talmannen klubade de föregående punkterna i detta utlåtande, ty jag hade tänkt att göra en kortfattad sammanställning av punkterna 10, 13 och 14, som på sitt sätt kan sägas hänga samman. Nu har det ju inte så stor betydelse att jag inte fick tillfälle att göra en sådan sammanställning då jag inte har något förslag att komma med — det vill jag redan från början säga. Det skulle också vara totalt meningslöst att här framlägga något förslag.

Eftersom jag sympatiserar med förslaget i reservationen under punkten 13, som de båda föregående talarna har motiverat på ett utmärkt sätt, och även med motionärernas förslag under punkten 14, som kommer att behandlas se-

nare, skulle jag vilja säga ett par ord i anslutning till det redan fattade beslutet under punkten 10.

Det kan rimligtvis inte vara brist på resurser som gör att man inte vill ge anslag till Religionspedagogiska institutet när man så frikostigt delar ut 60 000 kronor till organisationen av Kyrkornas världsråd, vars möte i Uppsala var ett religiöst jippo. Jag tycker det är i starkaste laget att anslå 60 000 kronor för det ändamålet och samtidigt avslå Religionspedagogiska institutets anhållan om 25 000 kronor. Vad har egentligen staten med Kyrkornas världsråd att göra? Det är ju en press- och sekreterarorganisation för uppvisning i ekvilibristisk politik, som gäller både fjärran länder och vårt land, och utan någon verklig substantiell innebörd, men ändå bröstar man sig över att sitta inne med lösningen på de stora världsproblemen.

Jag tycker att kammaren bör rösta för reservationen om anslag till Religionspedagogiska institutet såsom ett kulturens offer för det misstag som begåtts och redovisas under punkt 10. Detsamma gäller reservationen vid punkt 14 angående stöd till den sjömansmission som Evangeliska fosterlandsstiftelsen bedriver och som har ett verkligt värde för tusentals människor också från vårt land.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Herr Blomquist inledde sitt anförande med att uttrycka den förhoppningen att utskottets nuvarande talesman skulle utveckla utskottsmajoritetens synpunkter litet mer än den ärade företrädaren gjort. Jag har viss förståelse för att herr Näsström fattade sig kort, i varje fall vid det senaste tillfället när denna fråga behandlades. Det är nämligen inget nytt ärende, utan det har varit föremål för debatt tidigare. Förklaringen till att herr Näsström inte ansåg sig behöva utveckla frågan närmare ligger väl däri att det i själva verket inte fanns något nytt att tillföra.

Om bidrag till Religionspedagogiska institutet

Vad som ligger bakom och är det väsentliga för utskottets ståndpunktstagande är en principiell inställning. Herr Andersson var inne på detta när han nämnde att det här gäller en verksamhet vid sidan om den statliga. Det är alldeles riktigt. Skulle nu kamrarnas ledamöter — det är det jag vill trycka på — i motsats till vad de gjort tidigare gå in för ett anslag till detta institut, kunde ett sådant beslut tas till intäkt för att statsmakterna sanktionerar en verksamhet som ligger vid sidan av den statliga och som sysslar med ting som i första hand bör ankomma på skolöverstyrelsen och andra organ.

Enligt motionen sysslar Religionspedagogiska institutet med undersökningar om morgonsamlingen i grundskolan, barns gudsföreställningar, elevernas inställning till religionsundervisning, bibelns ställning i dagens samhälle. Dessutom anordnar man fortbildning och vidareutbildning för lärare. Allt detta ligger inom ramen för skolöverstyrelsens verksamhet. Om motionärerna vill åstadkomma någonting måste de, såvitt jag förstår, gå den vägen att de söker påverka statsmakterna i sådan riktning att skolöverstyrelsen eventuellt får utvidgade eller ändrade befogenheter.

Nu har det här sagts att det satsas föga på religionspedagogisk forskning. Det kan i och för sig vara riktigt att det inom ramen för de samlade tillgångarna kan bli knapphändigt inte bara på detta område utan även på andra områden. Låt mig ändå erinra om att departementschefen i årets statsverksproposition föreslår ökat anslag just till den pedagogiska verksamheten. Man kan väl ha anledning förmoda att det även kommer detta avsnitt till godo.

Dessutom ägnar departementschefen — även om det gäller teologutbildningen — ämnet en viss uppmärksamhet då han säger att han har för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att föranstalta om en utredning av den religionsvetenskapliga utbildningen. I en proposition som riksdagen senare under året kommer att be-

handla, nämligen proposition nr 4 angående utbildningens organisation vid de filosofiska fakulteterna, presenteras 17 olika utbildningslinjer. Därutöver säger departementschefen att han finner att universitetskanslersämbetet bör undersöka möjligheterna att anordna särskilda studiekurser inom vissa ämnesområden, bl. a. religionskunskap.

Herr talman! Med all förståelse för den verksamhet som institutet bedriver återkommer jag till vad jag sade inledningsvis, nämligen att det är en fråga av principiell natur huruvida man vid sidan av statlig verksamhet skall ha ett organ som åtnjuter samhällets ekonomiska stöd.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mårtensson och jag kommer säkert att vara fullständigt överens den dag när statsmakterna har ordnat denna fråga, alltså när en religionspedagogisk forskning verkligen kommit till stånd genom statsmakternas försorg. Men det har ju inte skett hittills. Så länge statsmakterna själva inte har velat, orkat eller förmått ordna denna forskning på något sätt, tycker jag att vi skall stödja den. Staten kommer ju så fantastiskt billigt undan. Denna forskning skulle bara kosta samhället 25 000 kronor. Skall staten själv ordna den, är det troligt att det blir en mer omfattande forskning, men den kommer säkerligen också att kosta åtskilliga gånger mer än den forskning det här är fråga om.

Herr Mårtensson medgav att det här är ett försummat område. Han försökte komma ur den besvärliga situationen genom att hänvisa till bl. a. proposition nr 4. Men, herr Mårtensson, där står ingenting om forskning. Vad herr Mårtensson talade om gäller grundutbildningen för blivande lärare, och där finns ingenting som har med denna

Om bidrag till Religionspedagogiska institutet

fråga att göra. Departementschefen har hittills inte gjort något uttalande som tyder på att han inom den närmaste framtiden tänker sätta i gång med en forskning av denna art.

I går delades på ledamöternas bord ett dokument som heter »Mål för högre utbildning». Om herr Mårtensson slår upp sidan 51 där kan han läsa följande: »Ser vi på relationen grundutbildning—forskning, är det givet att alla utbildningar har behov av forskningsanknytning i viss mening. Läroplaner och undervisningsmetoder bör fortlöpande revideras med hänsyn till forskningens senaste resultat.»

Hur skall man kunna revidera läroplaner och undervisningsmetoder när det gäller religionsundervisningen med hänsyn till forskningens senaste resultat, om man över huvud taget inte bedriver någon forskning på det området? Följden måste ju bli att läroplanerna och undervisningsmetoderna då det gäller just detta ämne försummas. Som jag tidigare har sagt känner lärarna i detta ämne hur svårt det är att klara undervisningen. Det är därför de själva hjälper till att stödja detta institut, alltså för att de skall få den hjälp och den vägledning som statsmakterna vägrar dem.

Herr **BLOMQUIST** (m):

Herr talman! Jag beklagar att herr Kilsmo spelar ut det han kallar jipprot i Uppsala, dvs. Världskyrkomötet i Uppsala, mot det vi nu diskuterar, nämligen anslaget till Religionspedagogiska institutet. Jag är ledsen att herr Kilsmo, som dock är så internationellt intresserad och så internationellt kunnig, inte är mera positiv till den stora internationella satsning som Uppsalamötet ändå var. Men vi skall inte diskutera detta, eftersom ärendet redan är avgjort.

Så några ord till herr Mårtensson. Det här var ju ändå en liten ljusning, Alvar Mårtensson. Så mycket som herr Mårtensson har sagt i detta ämne som ut-

skottsrepresentant har inte herr Näsström orkat prestera under alla år, och det är ju ändå något att vara tacksam för.

Fakta är alltså, herr Mårtensson, att ett sedan femton år etablerat institut, där en i och för sig önskvärd forskning bedrivs — det erkände herr Mårtensson — inte kan accepteras därför att institutet, för att citera herr Axel Andersson, inte är inordnat under statens hand. Principen att inget stöd kan ges åt det som ligger vid sidan av den statliga verksamheten är helig. Hellre får vi då vänta till dess staten kan tillfredsställa behovet av pedagogisk forskning. Att vi får vänta betyder mindre. Principens upprätthållande är det viktigaste. Jag tycker fortfarande att det är en mycket kortsynt politik.

Herr **MÅRTENSSON** (s):

Herr talman! Jag sade inte att detta var ett försummat område, utan jag sade att det kan vara ett område där man inte kunnat satsa i den utsträckning som skulle varit möjlig.

Jag vill gärna påpeka att riksdagen tidigare tagit ställning till denna fråga från principiell synpunkt. Riksdagen har menat att det inte kan ligga inom dess intresseområde att anslå medel till ett institut som bedriver viss verksamhet vid sidan om de statliga organen.

Om man vill kan man spetsa till frågan genom att säga att detta institut och dess verksamhet ändå har en viss viljeinriktning. Då kan man säga, att det kan finnas andra uppfattningar om hur man skall bedriva kristendomsundervisningen. Konsekvensen av ett bifall till denna anslagsframställning kan bli att riksdagen därmed också binder sig för anslag till andra som också sysslar på detta område.

Herr **ANDERSSON, AXEL**, (fp):

Herr talman! Herr Mårtensson upp-
repar att detta är en principiell fråga,

Om bidrag till Religionspedagogiska institutet

och han säger att riksdagen redan tagit ställning till denna fråga ur principiell synpunkt. Ja, den bästa av alla principer är att inte ha några principer alls, och det är ett faktum att staten i detta fall inte har några principer. Herr Mårtensson har suttit med så länge i statsutskottets andra avdelning att han vet, att vi när vi behandlar åttonde huvudtiteln är med om att bevilja statsbidrag till en hel rad institutioner av mer eller mindre privat karaktär. Varför gäller då inte principen?

Jag tar ett exempel ur högen — Bergsskolan i Filipstad. Varför är den undantagen den heliga princip som herr Mårtensson talar om? Nej, det måste röra sig om de obotfärdigas förhinder. Detta skyntade när herr Mårtensson menade att vad som sker inom detta institut var styrt på ett alldeles särskilt sätt.

Jag tycker nog, herr Mårtensson, att det är litet djärvt att beskylla forskare — de flesta av dem som verkar inom detta institut är också statligt engagerade — för att inte forska på det sätt som forskare skall göra och att de skulle vara styrda av ovidkommande synpunkter. Jag tycker att det är en rätt besvärande beskyllning.

Herr **MÅRTENSSON** (s):

Herr talman! Jag känner mig nödsakad att återkomma.

Jag har inte, herr Andersson, riktat några beskyllningar mot forskare som arbetar inom Religionspedagogiska institutet. Vad jag närmast vänt mig emot är att man där bedriver undervisning och fortbildning av lärare osv. samt sysslar med vissa andra ting som enligt min uppfattning är av den art att de ligger inom ramen för vad skolöverstyrelsen och statsmakterna sysslar med.

Det är det jag velat framhålla med vad jag tidigare sagt. Jag har alltså inte riktat någon anmärkning mot forskningen.

Herr **SÖRENSON** (fp):

Herr talman! Det har blossat upp en liten principiell diskussion om i vilken mån staten bör vara engagerad i privata initiativ i skilda stycken. Om jag har fattat herr Mårtensson rätt anser han att staten i möjligaste mån bör komma ifrån sådana engagemang. Han antyder att statsmakterna själva bör ha ansvaret för den utbildning och det arbete som nu bedrivs av ett enskilt organ. Han säger vidare att det kan finnas andra uppfattningar om hur kristendomsundervisningen skall bedrivas, och jag delar herr Mårtenssons syn i det avseendet. Det kan alltid finnas andra uppfattningar om hur en undervisning skall bedrivas, men varför stöder staten t. ex. S:t Lukasstiftelsen? Den stiftelsen har ju en viss uppfattning om hur psykoterapi skall bedrivas. Staten gör ingenting på det området. Varför stöder staten andra privata initiativ, t. ex. en hel del handikappinstitutioner av skilda slag? Staten kan naturligtvis ha en annan uppfattning om hur det skall vara även på de områdena. Herr Sträng brukar säga att han inte är doktrinär utan ansluter sig till idén om en blandekonomi. Då gäller det ekonomiska ting. Har vi möjligen inte kommit dithän att vi kan ha samma vidsyn också när det gäller frågor av den art vi nu diskuterar? Det är av värde för staten att det finns människor och grupper som från sina skilda utgångspunkter arbetar med uppgifter, som staten ännu inte har tagit på fullt allvar. Det finns helt enkelt inte någon konstruktiv religionspedagogisk forskning i vårt land i statens regi. Varför skall staten då vara doktrinär och säga nej till bidrag till ett privat institut bara därför att man menar att det är staten som skall sköta denna verksamhet. Sköt den då — men det är det som inte sker än så länge.

Jag tycker statsmakterna skall vara generösa och uttrycka sin glädje över att det finns några som vill arbeta med denna sak. Därför stöder jag reservationen av principiella skäl. Jag kommer

Om bidrag till Religionspedagogiska institutet

också i fortsättningen att stödja idén om att staten skall träda in och lämna bidrag till organisationer som arbetar på områden vilka staten ännu inte har tagit fullt ansvar för.

Till herr Kilsmo, min ärade partikamrat och en i många stycken beundransvärd person, skulle jag vilja säga att jag icke delar hans uppfattning om att Uppsalamötet var ett religiöst jippo. Han yttrade: Världskyrkorådet är en organisation utan någon substantiell innebörd. Jag har naturligtvis ingen avsikt att dra upp en debatt om den religiösa sidan av livet, som staten genom statskyrkan tar ett visst ansvar för. Jag vill bara uppmana kammarens ledamöter att läsa rapporterna om Uppsalamötet. Den som gör det får svårt att anse att det var ett jippo utan substans. Vi kan naturligtvis ha olika uppfattningar om religion, men att påstå att Uppsalamötet var ett jippo utan substans är sakligt felaktigt. Jag ser med glädje att man stöder ett sådant arbete som Kyrkornas världsråd utför.

Till slut, herr talman, bara några ord om de 60 000 kronorna för att finansiera Uppsalamötet. Är min ärade partikamrat herr Kilsmo säker på att det är för något ändamål i Uppsala dessa pengar skall användas? Vi internationaliserar mer och mer, och det är till svenska ekumeniska nämnden som de 60 000 kronorna skall gå. Pengarna skall alltså inte användas för att stödja någon verksamhet i Uppsala i somras, utan här är det fråga om nämndens totala engagemang i en levande, internationell ansvarsgemenskap.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat proposi-

tionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 59.

Herr *Andreasson (cp)* anmälde, att han vid den nu företagna voteringen avsett att rösta nej men dock markerats såsom frånvarande:

Punkten 14

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i luftfartslagen den 6 juni 1957 (nr 297);

Om förbättrat stöd till barnfamiljer

nr 3, i anledning av motioner om viss översyn av medborgarskapslagstiftningen;

nr 4, i anledning av motion angående lönefordringars behandling i konkurs; och

nr 5, i anledning av motioner om utbyte av beteckningen »övervakare» mot »kontaktman».

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 22 april 1960 (nr 74); och

nr 2, i anledning av motioner om sänkning av statsbidraget till de allmänna försäkringskassorna.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om förbättrat stöd till barnfamiljer

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av motioner om förbättrat stöd till barnfamiljer.

Andra lagutskottet hade i ett sammanhang behandlat fyra till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 531, av herrar *Dahlén* och *Bengtson*, samt II: 622, av herrar *Hedlund* och *Wedén*, såvitt nu vore i fråga, samt

2) de likalydande motionerna I: 788, av herr *Werner*, och II: 452, av herr *Hermansson m. fl.*, om höjning av det allmänna barnbidraget.

I motionerna I: 531 och II: 622 hade anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag rörande en familjepolitisk reform med ett avsevärt förbättrat stöd för barnfamiljerna i enlighet med de riktlinjer, som anförts i motionerna.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att motionerna I: 788 och II: 452, om en höjning av de allmänna barnbidragen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, samt

B. att motionerna I: 531 och II: 622, såvitt de anginge frågan om det fortsatta familjepolitiska reformarbetet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts, vid utskottets hemställan under B, av fru *Hamrin-Thorell* (fp) samt herrar *Eric Carlsson* (cp), *Österdahl* (fp), *Gustavsson* i Alvesta (cp) och *Jönsson* i Ingemarsgården (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 531 och II: 622, såvitt nu vore i fråga, måtte anhålla om förslag rörande en familjepolitisk reform med ett avsevärt förbättrat stöd för barnfamiljerna i enlighet med vad reservanterna anfört.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Det är alltså det förbättrade stödet till barnfamiljerna, som jag vill säga några ord om. Andra lagutskottet har behandlat det i utlåtandet nr 3 med anledning av en motion som framlagts av mittenpartierna.

Jag finner det både dumt och föga politiskt hederligt att påstå att inte samtliga partier är angelägna om att ge barnfamiljerna ett förbättrat stöd. Det är väl närmast fråga om den prioritet man anser att en sådan social reform skulle ha och de medel man skall använda för att ge barnfamiljerna en förbättrad ekonomisk ställning och på andra sätt förbättra deras situation, t. ex. när det gäller barntillsyn.

Vad som är ganska egendomligt är att socialdemokraterna för några år sedan tydligen var helt inställda på att genomföra en stor familjepolitisk re-

form, och inom en och samma ram bearbeta de olika förslag till förbättringar som man kunde tänka sig för barnfamiljerna. Av någon anledning har denna metod frångåtts, och man har i stället gjort några delreformer. Förra året fick vi en utökning och en omkonstruktion av familjebostadsbidragen, som vi alla var ense om skulle ge barnfamiljer i små ekonomiska omständigheter en förbättring.

Därmed har såvitt jag förstår detta reformarbete visserligen inte stoppats, men det är i alla fall inte under utveckling i den utsträckning som vi skulle önska. Vi anser nämligen att man inte kommer fram till en rättvis fördelning av barnstödet, om man inte ser de olika delarna insatta i ett större sammanhang. Det måste vara irrationellt att tillsätta olika utredningar som får var sin liten bit av reformprogrammet att bearbeta. Den familjepolitiska kommittén har haft sin bit, familjeberedningen har haft sin lilla bit, och dessutom har familjeskatteberedningen nu lagt fram ett förslag som är en del av den här omfattande reformpolitiken. Detta är inte bara ett irrationellt utan också ett dyrbart sätt att arbeta på.

Vi har i den motion som behandlats av lagutskottet lagt fram det program som vi anser vara möjligt att genomföra i framtiden. Detta program omfattar ett barnbidrag som bättre än nu täcker de utgifter en familj har för fostran av barn och för att tillgodose barnens materiella behov. Det var ganska intressant att ta del av den undersökning som nyligen har gjorts och som givit vid handen att det kostar uppemot 12 000 kronor per år att ha ett barn. Man frågar sig litet ängsligt, hur de här sig åt som har fyra eller fem barn och som inte har en inkomst motsvarande den summan multiplicerad med antalet barn. Men det förhåller sig ju otvivelaktigt så att det är dyrt att ha barn, och det lär inte bli billigare i framtiden heller.

Vi har vidare föreslagit en utbyggnad av det särskilda stödet åt de barnfamil-

Om förbättrat stöd till barnfamiljer
jer som har de lägre inkomsterna. Vi har också diskuterat de familjepolitiska förmånernas värde- och standardbeständighet, och vi har tagit upp skattesystemet liksom frågan om bostadsförmånerna.

Beträffande de familjebostadsbidrag som omkonstruerades förra året är de, även om de blev ett i många fall viktigt utökat stöd för låginkomstfamiljerna, fortfarande konsumtionsdirigerande — vilket har sina nackdelar. Vidare är de så konstruerade att målet att få goda bostäder till rimliga kostnader inte uppnåts. Det beror naturligtvis på bostadsituationen men också på konstruktionen av detta system. Det förhåller sig fortfarande så att många barnfamiljer som är i behov av en större bostad inte kan få en sådan. Då är det inte tillfredsställande att de skall bli utan stöd — ett stöd som utgår till dem som lyckas få större bostad. Detta förefaller omotiverat och orättvist för de barnfamiljer som inte lyckas och som inte kan få bättre bostäder på grund av tillståndet på bostadsmarknaden.

Vi har också resonerat en del om vårdnadsbidrag. Den frågan bör prövas i detta familjepolitiska reformarbete. Vårdnadsbidraget skulle enligt de linjer som vi har skisserat upp utgå under den period då vårdnadsbehovet är störst, vilket är ganska självklart. Det är klart att olika konstruktioner kan övervägas. Det kan diskuteras om åldersgränsen skall sättas till tre år eller om den skall höjas till skolåldern. I en tid då det är synnerligen svårt att få hjälp med barn-tillsyn från samhällets sida tål det verkligen att diskutera gränsen i detta fall. Att det skall göras en avtrappning av bidraget vid en viss ålder och att det skall finnas ett samband mellan vårdnadsbidraget och barnbidraget, finner jag alldeles självklart.

Vad beträffar familjebeskattningen förefaller det mig vara en prestation av kammarens ledamöter, om de har plöjt igenom de olika alternativ som nyligen lagts fram. De förefaller åtminstone mig

Om förbättrat stöd till barnfamiljer

mycket svåra att överblicka. Vi får väl heller inte tillfälle att inom den närmaste tiden ta direkt ställning till dessa alternativ, och det kan vara ganska skönt.

Det tycks mig vara en optimism som icke är av denna världen, när andra lagutskottet i sitt utlåtande säger att man skall avvakta remissbehandlingen och Kungl. Maj:ts ställningstagande innan ett förslag om individuell beskattning med en ekonomisk fördel för barnfamiljerna framläggs. Det tör nog dröja, därför att det förefaller mest rättvist och praktiskt att behandla det som en del av en större skattereform. Att döma av socialdemokraternas och regeringens inställning till en skattereform synes denna inte vara överhängande. Det vore mer praktiskt att bedöma den i det familjepolitiska programmet och i varje fall försöka skynda på en lösning av den.

Dubbelarbetet och svårigheterna att samarbeta för utredningar som sysslar med samma problem verkar egendomligt, och jag undrar om man kan hålla på så här i längden. Familjepolitiska kommittén och familjeskatteberedningen inom finansdepartementet har haft ett, mildt uttryckt, föga givande samarbete. Under utskottsbehandlingen fick jag ett belägg på vad som egentligen har förekommit, nämligen ett enda gemensamt sammanträde med dessa kommittéer. Därutöver har det varit personliga kontakter på sekreterar- eller ordförandenivå. Detta kan inte vara särskilt tillfredsställande. Arbetet i de olika kommittéerna bör samordnas bättre. Det är förutsättningen för utarbetandet av ett familjepolitiskt program inom en överskådlig framtid.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den reservation som är fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 3.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Jag vet inte om frågan i sak vinner någonting på att man

blandar in alla möjliga familjepolitiska åtgärder, bl. a. frågan om familjebeskattningen. Jag kan inte tänka mig att man tjänar någonting på att i det här sammanhanget behandla familjeskattekommitténs betänkande, som nyss kommit ut. Jag tycker att andra lagutskottet har intagit en realistisk ståndpunkt när det föreslås att man skall avvakta remissbehandlingen innan man försöker bilda sig en slutlig uppfattning om förslaget.

Jag vet inte vad som är av denna världen och av en annan värld, men jag tror att fru Hamrin-Thorell är bra långt ute i det blå när hon räknar med att vi i detta sammanhang skall kunna behandla folkpartiets förslag till familjepolitiska åtgärder och samtidigt kunna ta ställning till om man skall höja barnbidragen eller ej. Vi kommer aldrig ifrån det sakförhållandet att det inte finns möjligheter att med generella åtgärder tillgodose alla. Det finns heller inte någon anledning att göra det i en tid då man är starkt inställd på att arbeta för ett slags jämlikhetsprincip. Vi har ju konstaterat under föregående år att det inte funnits möjlighet att tillgodose de ytterligt stora behoven för framför allt föräldrar med låga inkomster och många barn genom en höjning av det allmänna barnbidraget med 100 eller 200 kronor — eller 500 kronor, vilket också föreslagits. Varför skulle man använda så stora belopp till en generell höjning, när det ändå inte skulle vara tillräckligt för dem som har det sämst?

Den familjepolitiska reform som genomfördes föregående år är ett avsteg — jag vill gärna säga det — från en inriktning av familjepolitiken som syftar till en generell lösning av problemet med kostnaderna för barnens uppfostran. Även om man kan räkna fram att ett barns uppfostran kostar 12 000 kronor om året, kan vi väl konstatera att ytterst få klarar ens hälften av en sådan utgift. Men barnen fostras ju ändå, så tydligen finns det människor

som kan klara uppgiften på ett annat sätt och till lägre pris. Samhället tar ju en stor del av kostnaderna i annan form än genom det allmänna barnbidraget.

En höjning av barnbidraget med 100 kronor per barn kostar cirka 175 miljoner kronor. Detta belopp kan faktiskt i dagens läge användas på annat sätt, så att man tillförsäkrar de stämst ställda bättre förmåner. Detta har varit avgörande tidigare, och vi är fortfarande i samma situation. Därför har andra lagutskottet hemställt om avslag på förevarande motioner. Utskottet anser att vi för närvarande inte har resurser att gå längre på den väg som väl så småningom ändå skall kunna leda till en något bättre avvägning framför allt till förmån för stödet åt barnfamiljerna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Jag påpekade i mitt förra anförande att det här är en fråga om prioritet. Det är klart att man kan anse att andra sociala reformer är viktigare, och den saken finns det naturligtvis skäl att diskutera. Jag vill invända gentemot utskottets ärade ordförande att vi har eftersträvat jämlikhet, något som jag förmodar att herr Strand också gör mellan olika grupper av medborgare, i detta fall mellan dem som har barn och måste leva på en lägre standard och dem som inga barn har. Vi måste se till att barnkostnaderna fördelas mera efter jämlikhetens principer, eller hur?

Det måste ske en utjämning av försörjningsbördorna också mellan olika perioder i människors liv. Beskyllningen för att inte vilja tillgodose jämlikhetsidealet, när vi strävar efter en avlastning av barnkostnaderna från vissa grupper, tycker jag därför inte är riktigt rättvis.

I övrigt är det självfallet en fråga om

Om förbättrat stöd till barnfamiljer

finansiering, men vad vi har menat är att en samordning av olika tänkta eller eftersträlvade delreformer skulle vara till nytta för hela reformarbetet. Nu drar man i en tåt i en utredning och i en annan tåt i en annan utredning, och det sker ingen samordning.

Jag menar inte alls att andra lagutskottet — förmodligen uttryckte jag mig illa — skulle ta upp familjeskatteberedningen till diskussion. Jag påpekade, att det kommer att dröja oändligt länge, innan remissbehandlingen är färdig och man tagit ställning till denna i departementet samt utarbetat proposition. Därför vore det av vikt att skynda på. Jag anser att en skattereform har stor betydelse för barnfamiljernas ekonomiska standard.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Självfallet har jag förståelse för att man kan tala i jämlikhetsfrågor även med sikte på en utjämning av exempelvis barnkostnader olika inkomstgrupper emellan. Det har emellertid inte funnits något utrymme för att ta upp en sådan debatt med hänsyn till våra ekonomiska resurser. Vi har varit nödsakade att ta ställning till frågan: Kan vi klara barnfamiljerna generellt genom att höja barnbidraget med 100 eller 200 kronor, eller skall vi i den här situationen känna oss nödsakade att försöka använda resurserna för att ge ett kraftigare stöd än ett generellt sådant till dem som har det sämst ställt?

Även en så pass kraftig höjning av barnbidragen som med 500 kronor hade för de lägre inkomsttagarna gett ett sämre resultat än vad den genomförda reformen innebar. Här kan — som det står i utskottsutlåtandet — utgå 720 kronor om året för varje barn under förutsättning att lämplig bostad finns och familjen har flera barn och därtill 240 kronor för varje barn utöver det första, dvs. en förstärkning med 960 kronor

Om förbättrat stöd till barnfamiljer

ovanpå det nuvarande barnbidraget på 900 kronor. Reformen ger således ett bättre resultat för de lägre inkomsttagarna än vad en generell reform skulle göra, om man vore hänvisad till att röra sig med samma belopp som föregående år.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Jag tar till orda av den anledningen att fru Hamrin-Thorell på nytt för fram myten om bristande samarbete mellan å ena sidan familjepolitiska kommittén och å andra sidan familjeskatteberedningen. Någonting liknande finns inskrivet i det digra betänkande som den sista utredningen har lämnat. Där står att det bara har förekommit ett enda gemensamt sammanträde.

Om vi emellertid slår upp någon av sidorna i början av familjeskatteberedningens betänkande, finner vi att en av beredningens experter också har varit och fortfarande är expert i familjepolitiska kommittén, någonting som har framhållits vid upprepade tillfällen men som tydligen inte någon tagit fasta på när den bristande samordningen har kritiserats.

Familjepolitiska kommittén har — det kan sägas nu när båda kommittéernas betänkanden är offentliga — varit informerad om det arbete som pågått i skatteberedningen. Detta gäller inte bara de tre alternativ som har lagts fram i de två böckerna utan också de 30 å 40 olika förslag och försök till lösningar av ett svårt utredningsuppdrag som man har arbetat med. Jag utgår från att familjeskatteberedningen på samma sätt var informerad genom nämnde expert om hur arbetet skred fram i familjepolitiska kommittén.

När familjepolitiska kommittén lade fram sitt första betänkande om barnbidrag och familjetillägg fanns där ett kapitel om skatteeffekten som hade granskats av skatteutredarna. Det är alltså inte nödvändigt att man ständigt sitter i

samma rum och diskuterar de olika frågorna. Dock har vid ett tillfälle ett gemensamt sammanträde hållits. Familjeskatteberedningen som sådan är en enmansutredning. Ordföranden i den — om vi kan kalla honom så — har dessutom deltagit i överläggningar med familjepolitiska kommittén.

Ett samarbete har alltså ägt rum. Det går inte att nu krypa bakom ett påstående om bristande samarbete vilket inte lett till de resultat som var avsedda. Utredningsuppdragen är så helt skilda att man inte gärna — om man inte vill fördröja en reform på bidragssidan — kan samordna det hela ytterligare. Därför tror jag att de barnfamiljer som i dagarna på allvar börjar få del av den reform om de statliga bostadstilläggen som riksdagen beslutade i fjol kan vara tacksamma över att samordningen inte drevs dithän att familjepolitiska kommittén väntade på familjeskatteberedningens betänkande, remissbehandling och förslag innan en bidragsreform fördes ut. Det är detta jag vill framhålla.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Om jag skapar en myt må det vara hänt. Det har inte så stor betydelse, men det är värre om ett betänkande skapar en myt, herr Larsson. Det står alldeles tydligt i betänkandet att kommittéerna haft ett enda gemensamt sammanträde. Ätminstone den medlem av familjeskatteberedningen — fru Nettelbrandt — som avgivit ett särskilt yttrande har i detta beklagat sig över att samarbetet mellan kommittéerna inte varit bättre. Det finns väl anledning att ta hänsyn till detta klagomål. Fru Nettelbrandt är inte alldeles betydelselös i sammanhanget.

Det står direkt uttryckt och lär inte vara någon hemlighet att bättre resultat borde ha nåtts om ett bättre samarbete hade etablerats mellan de olika kommittéerna, vid sidan av sekreterar- och ordförandeträffar. Visserligen är det riktigt att det inte alltid blir så påtagli-

Om frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd i vissa fall

ga resultat om många människor sitter och pratar i ett och samma rum, men resultatene blir i alla fall sämre, om endast ordförande och sekreterare träffas utan att ha tillräcklig kontakt med kommittéernas övriga ledamöter. Vi kan aldrig komma ifrån att ju bättre samarbete det är mellan olika kommittéer som sysslar med närliggande frågor, desto bättre blir resultatene. Detta faktum är det lätt att konstatera.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Jag konstaterar att uppgiften om det bristande samarbetet återfinns i familjeskatteberedningens betänkande i ett särskilt yttrande av ledamoten fru Nettelbrandt. I familjepolitiska kommittén har jag inte haft anledning att klaga över att jag inte varit informerad om familjeskatteberedningens arbete. Jag har haft möjlighet att ta del av alla de förslag som man har arbetat med.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i punkten A.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hanrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hanrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 41.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av motion om slopande av försäkringsnämnderna för prövning av folkpensionsärenden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd i vissa fall

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av motioner om frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd i vissa fall.

Till behandling hade andra lagutskottet förehaft två till lagutskott hänvisade motioner, I: 43, av fröken *Pehrsson* och fru *Olsson, Elvy*, samt II: 51, av herr *Gustavsson* i Alvesta m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse

Om frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd i vissa fall

till Kungl. Maj:t skulle hemställa om skyndsam utredning av frågan om frivillig tilläggsjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 43 och II: 51 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Hamrin-Thorell* (fp) samt herrar *Eric Carlsson* (cp), *Österdahl* (fp), *Gustavsson* i Alvesta (cp) och *Jönsson* i Ingemarsgården (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 43 och II: 51 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam utredning av frågan om frivillig tilläggsjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag.

Herr **CARLSSON, ERIC**, (cp):

Herr talman! Detta utlåtande är föränlett av tvenne motioner, I: 43 av fröken Pehrsson, Maj, och fru Olsson, Elvy, samt II: 51 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. Man vill ha en skyndsam utredning av frågan om frivillig tilläggsjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag.

Bestämmelserna är för närvarande sådana att den som arbetar i det gemensamma företaget har möjligheter att få viss tilläggsjukpenning. Men om man får denna tilläggsjukpenning innebär det inte rätt att få tilläggsjukpenning vid barnsbörd. Den som tillhör gruppen hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag är ställd utanför.

Dessa bestämmelser tillkom i samband med beslutet 1962, när man tog det stora paketet om socialförsäkring. Det har

gått några år sedan dess, och frågan har kommit igen i form av motioner vid en del riksdagar. Men man har inte funnit någon lösning på frågan om möjlighet för just dessa kvinnor att få tilläggsjukpenning vid nedkomst. Efter dessa år får man väl ändå anse tiden vara mogen att göra ett nytt försök att ordna ifrågavarande grupps sjukpenningproblem på ett tillfredsställande sätt.

Det är från den utgångspunkten vi har fogat en reservation till utskottsutlåtandet, när utskottet avstyrker de båda motionerna.

Skillnaden i förmåner kan inte vara motiverad. Man bör ju — vilket numera också betonas i de politiska debatterna — sträva efter jämlikhet och ökad trygghet. Jag är medveten om att det är svårt att klara detta, men i motionen har anvisats vägar.

Vidare vet vi att om viljan finns, brukar det också finnas möjligheter att rätta till sådana saker. Jag tror att man vågar säga att tiden nu är inne att rätta till vad som brister i 1962 års beslut på olika områden. Här är ett område där de nuvarande bestämmelserna ter sig egendomliga både ur ekonomisk synpunkt och ur rättvisesynpunkt. Det är mot den bakgrunden som man vill ha en ändring till stånd.

Från den utgångspunkten, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som finns antecknad till andra lagutskottets utlåtande nr 5.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Den uppfattning som herr Carlsson givit till känna har inte delats av riksdagen vid de tillfällen då motioner av liknande slag behandlats. Frågan har inte befunnits vara så angelägen att man velat bryta mot den princip som ändå ligger bakom utformningen av tilläggsjukpenningen från den obligatoriska försäkringen och som leder till att tilläggsjukpenning vid barnsbörd inte tagits med i den frivilliga sjukförsäkringen.

Om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd i vissa fall

Nu talar herr Carlsson om hemarbetande fruar och fruar som arbetar i det egna företaget. Detta senare begrepp känner den frivilliga försäkringen inte till. Den är en hemmafruförsäkring, och följaktligen behöver man inte tala om mer än den ena kategorin. Den fru som arbetar i det egna företaget har nämligen rätt till obligatorisk försäkring under förutsättning att hon redovisar här för erforderlig inkomst.

Motivet till att man i den frivilliga försäkringen inte tog med ersättning även vid barnsbörd var väl i främsta rummet kostnaderna. Man räknade med att dessa skulle bli så höga att de skulle hämma anslutningen till försäkringen, trots att statsbidrag utgick med 20 procent. Det är motionärerna och reservanterna medvetna om, eftersom de föreslår att statsbidrag skall utgå med 50 procent av kostnaden, om förmånen infördes.

Nu tror jag inte att just denna fråga har varit helt avgörande och kanske inte främst avgörande för att man under de senaste åren ställt sig främmande till de önskemål som har uttalats i motionerna. Det föreligger nämligen i princip en skillnad mellan den obligatoriska försäkringen och den frivilliga. Utbetalningen vid barnsbörd från den obligatoriska försäkringen är motiverad av att kvinnan skall hålla sig borta från förvärvsarbete och följaktligen avstå från inkomst under en tid av upp till 180 dagar. Den frivilliga hemmafruförsäkringen gäller ju kvinnor som är hemma och därför inte avhåller sig från någonting som skulle ge dem förvärvsinkomst. Det är i princip en skillnad.

Sedan har helt naturligt andra lagutskottet inte någonting emot att den kvinna som vill ha en tilläggsförsäkring som utbetalas under barnsbörd, även om hon inte mister någon förvärvsinkomst under den tiden, ordnar en sådan försäkring i ett vanligt försäkringsföretag. Det är ju inte nödvändigt att anlita den frivilliga försäkringen som har tillskapats i samband med den obligatoriska

försäkringens tillkomst och för vilken man ändå av rent principiella skäl får räkna med att tillämpa vissa riktlinjer. Det är alltså en principskillnad mellan den obligatoriska försäkringen, som ger tilläggssjukpenning vid barnsbörd, och den försäkring för tilläggssjukpenning som man nu talar om och som gäller hemmafruarna — därför att de är hemma och tar vården om sitt barn. Den som har förvärvsarbete vill man bereda möjlighet att avstå från förvärvsarbetet under sex månader, och som ersättning får hon då det hon är berättigad till från den obligatoriska försäkringen.

Herr talman! Jag har fortfarande den uppfattningen att det inte är så värst angeläget att försöka klara en sådan ersättning, som det här är fråga om, från den frivilliga försäkringen, och det är framför allt inte särskilt motiverat att man skall lämna ett extra stort statsbidrag för att det skall bli möjligt att inrätta en sådan försäkringsform.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Endast ett par ord!

Utskottets ärade herr ordförande säger att detta är en reform som inte är så värst angelägen. Får jag tolka detta så att det har en viss angelägenhetsgrad? Det är i så fall ett framsteg och ett erkännande.

Man har rätt att också frivilligt teckna tilläggssjukpenning om man är hemarbetande, men man har inte rätt till sjukpenning vid barnsbörd. Det är detta som vi här reagerar emot. Utskottets ärade herr ordförande säger att ekonomiska skäl spelar in. Det tolkar jag som att sakskalet, rättviseskalet, i viss mån fått vika för de ekonomiska skälen.

Det är väl på det sättet att den som är obligatoriskt försäkrad skall hålla sig borta från förvärvsarbete i sex månader, och därför skall man få denna sjukpenningersättning. Den som är frivilligt försäkrad, säger utskottets ordförande, stannar kvar i hemmet och skö-

Om frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd i vissa fall

ter hemmet. Men det är ändå så att det i samband med ett tillskott i familjen — under väntetiden och efteråt — uppstår kostnader och vissa problem med hemmets skötsel även för den hemarbetande kvinnan. Från den utgångspunkten måste det vara rimligt att man söker åstadkomma en bättre lösning än den man har i dag. Ännu en sak talar för detta, nämligen att den som är frivilligt sjukpenningförsäkrad inte får samma sjukpenningbelopp som den som är obligatoriskt försäkrad. Det innebär att man där också har en avvägning av det bidrag som skulle utgå vid barnsbörd.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Att jag gjorde en liten reservation i fråga om angelägenhetsgraden berodde på att jag inte vill förneka att motionärerna känner det som ett behov att denna förmån skall utgå även i de fall där vederbörande har sitt arbete i hemmet. Men det är inte så angeläget att jag förmenar att problemet skall lösas genom den frivilliga försäkring som tillkommit i samband med den obligatoriska försäkringens införande.

Alla barnafödelskor får ju moderskapspenningen som är 1 080 kronor, och i den händelse en frivilligt försäkrad kvinna i samband med barnsbörd är sjuk, får hon helt naturligt tilläggsjukpenning efter de regler som gäller och naturligtvis med de belopp som hon är försäkrad för.

För övrigt förhåller det sig så, herr Carlsson, att inte alla obligatoriskt försäkrade har bättre förmåner än de frivilligt försäkrade. Om dessa tar den högsta försäkringen, 9 kronor, så har de 15 kronor om dagen, och en kvinna skall ha relativt hög inkomst för att den obligatoriska sjukpenningen skall nå det beloppet. Det kan alltså bli fråga om skillnader i båda riktningarna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Carlsson, Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Carlsson, Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 40.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare.

Andra lagutskottet hade behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 766, av herr *Kristiansson, Axel, m. fl.*, och II: 865, av herr *Andersson* i Knäred m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsam prövning och förslag rörande ändrade grunder för socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare i syfte att åstadkomma ökade valmöjligheter i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionerna I: 766 och II: 865 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

I, av fru *Hamrin-Thorell* (fp) samt herrar *Eric Carlsson* (cp), *Österdahl* (fp), *Gustavsson* i Alvesta (cp) och *Jönsson* i Ingemarsgården (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 766 och II: 865 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag rörande ändrade grunder för socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare i syfte att åstadkomma ökade valmöjligheter;

II, av herrar *Hübinette* (m) och *Ringaby* (m), vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **CARLSSON, ERIC**, (cp):

Herr talman! Andra lagutskottets utlåtande nr 6 tar upp frågan om socialförsäkringsskydd för företagare och

fria yrkesutövare med anledning av motionerna I: 766 av herr *Kristiansson, Axel, m. fl.*, och II: 865 av herr *Andersson* i Knäred m. fl. De bestämmelser som reglerar de nuvarande förhållandena tillkom år 1962. Beslut fattades i dessa frågor i samband med socialbalkens antagande.

Sedan dess har motioner i denna fråga väckts varje år. Det förelåg också motioner år 1962 om ändrade grunder för socialförsäkringsskyddet för företagargrupperna. Motionerna nu syftar för det första till att ge en ökad trygghet vid sjukdom, dvs. samma trygghet som andra grupper i dag har i vårt samhälle. För det andra syftar de till att utjämna klyftorna mellan olika grupper i fråga om sociala förmåner och kostnader samt för det tredje att ge en ökad valfrihet.

Motionernas bakgrund är de särskilda förutsättningar som dessa företagargrupper har att ekonomiskt klara ett totalförsäkringsskydd, modell sjukförsäkring och ATP. Nuvarande avgiftssystem är betungande för företagarna därför att de måste betala avgift för hela inkomstbeloppet sedan basbeloppet avräknats.

Jag anser att man i detta sammanhang också måste beakta de totala kostnader på skattesidan som företagaren har att erlægga. Han måste betala skatt till stat och kommun och till detta läggs också folkpensionsavgiften. Dessa två skatter och denna avgift är obligatoriska, och till dem skall man således lägga ATP- och sjukförsäkringsavgiften, som för år 1968 var 9 procent och år 1969 är uppe i 9,5 procent. Utöver det sparande som väl för de allra flesta människor ligger i varaktiga konsumtionsvaror — det må vara hemrustning, möbler, bil osv. — kommer också att företagarna och företagargrupperna har att försöka åstadkomma en viss kapitalbildning till investeringar som kan stabilisera det egna företaget. Det uppstår en valsituation där ofta resultatet av ekonomiska skäl blir

Om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

att man som en följd av den starka sammankoppling som finns mellan ATP och sjukförsäkringen går miste om den trygghet och de förmåner som sjukförsäkringen ger. Man har inte förutsättningar att klara dessa höga avgifter ovanpå de obligatoriska kostnader som man har.

Just den problematiken att man inte har den trygghet vid sjukdom som sjukförsäkringen ger, den orättvisan — om man får använda det ordet — har ytterligare skärpts genom att dagersättningen inom sjukförsäkringen höjts. Skillnaden mellan företagare och andra grupper blir därigenom så mycket större. Vi vet alla att sjukdom är ett allvarligt avbräck i den dagliga verksamheten, och trygghet där är något väsentligt för alla i vårt samhälle. Det är från dessa synpunkter angeläget att vi söker finna vägar till en lösning av de i motionerna påtalade olägenheterna av den nuvarande sammankopplingen.

I utskottsutlåtandet sägs att de skäl som anfördes 1962 fortfarande är bärande. Till detta vill jag bara anföra att under de år som gått sedan dess har så mycken erfarenhet erhållits av den nuvarande försäkringen, att en lösning av dessa trygghetsfrågor, där man tar hänsyn till de speciella förhållanden som råder för egna företagare, borde kunna åstadkommas.

Jag är medveten om att det finns svårigheter, men låt oss få dessa svårigheter kartlagda, och låt oss få en skiss till lösningar, så att man kan få den ökade trygghet som man önskar och behöver. Man bör också kunna få den valfrihet som företagarna eftersträvar. Man har ju klarat av svårare försäkringsproblem, när man verkligen satt sig ner och funderat igenom dem. Det har sagts någon gång att politik är att vilja, och om viljan finns kan man också finna vägar till lösningar. Här har man ett väsentligt problem som gäller tryggheten, brister i vårt nuvarande socialförsäkringssystem som det är angeläget att man söker finna lösningen på.

Herr talman, med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservation 1 till andra lagutskottets utlåtande nr 6.

Herr HÜBINETTE (m):

Herr talman! Herr Ringaby och jag har inte kunnat ansluta oss till reservationen i år, vilket närmast är betingat av vad herr Eric Carlsson senast var inne på. Jag vill också gärna på allt sätt understödja och föra fram dessa synpunkter, nämligen att man bör försöka kartlägga förhållandena ordentligt och sedan framlägga ett förslag som kunde ge litet större flexibilitet åt systemet än vad som nu är fallet. Dess värre har motionärerna och därmed även reservanterna sagt att man bör få en skyndsam prövning och ett förslag i det här ärendet. Jag måste personligen deklarerera att jag har mycket svårt att tänka mig att man skall göra en skyndsam prövning av bara denna sektor av de problem som finns inom den allmänna försäkringen och lägga fram ett förslag om dessa. Därför har vi inte velat ansluta oss till detta utan säger att ett mera genomtänkt förslag, som kanske spänner över andra områden än just detta, är vad som bör komma med tiden.

Vi är fullt medvetna om de svårigheter som företagarna har. När sammankopplingen mellan pensionen och sjukförmånerna gjordes 1962, fanns det naturligtvis en ganska stor opposition mot detta från företagarnas sida. Man sade: Pensioneringen kan vi klara själva med de insatser vi gör i företagen osv. Jag är också medveten om att det även nu, sju år efteråt, kan finnas många som har svårigheter och tycker att avgiften till försäkringen är den sten på bördan som kan stjälpa dem. Jag är emellertid inte helt övertygad om att man, om man skulle gå ut och höra sig för hur många det i dag är som skulle vilja följa den linje motionärerna och reservanterna har föreslagit, finge ett entydigt svar från berörda företagare.

Om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

Det kanske vore ett mycket ringa antal — vad vet jag, vad vet herr Eric Carlsson?

Jag föreställer mig att detta är en fråga som man mycket noga måste penetrera och försöka komma till rätta med och sedan bör man gärna i flexibilitetens intresse försöka skapa någonting som även den enstaka företagaren som inte helt vill stå med i systemet skulle kunna ha glädje av.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Herr Eric Carlsson sade att motionärerna nu såväl som tidigare har försökt finna vägar att lösa dessa problem. Det är helt felaktigt. De har hållit sig till samma väg hela tiden och inte anvisat någonting som skulle leda framåt annat än det system vi har.

Jag vill erinra om att det redan från början var tänkt att de egna företagarna, som själva skulle betala avgifterna, skulle få begränsa sin anslutning till två tredjedelar av inkomsten. Men innan det hela var satt i system fanns det tydligen en mycket stark önskan bland företagarna själva att kunna försäkra sig för hela inkomsten och inte behöva ta hänsyn till att det möjligen fanns något annat än arbetsinsatsen — t. ex. kapitalinsats — i den totala inkomsten och att den följaktligen skulle kunna reduceras på visst sätt. Detta föll emellertid bort när försäkringen sedermera skulle träda i tillämpning, på företagarnas egen önskan.

Nu är det naturligtvis inte lätt att komma fram till vare sig det ena eller det andra, om utskottsmajoriteten och riksdagen har anslutit sig till och är av den uppfattningen att det system vi har valt inte ger utrymme för sådana individuella valmöjligheter som motionärerna vill ha.

Motionärerna envisas att år efter år framställa samma yrkande, nämligen att detta problem skall lösas inom ett system, där det enligt vår uppfattning inte

går att lösa. Det är så mycket som ligger i vägen för en sådan lösning, inte bara principen om finansiering enligt fördelningsprincipen och uppbörd genom skatterna. Det är så många olika instanser som kopplas in. Vidare har vi regeln att pension skall få beräknas efter genomsnittsinkomsten under de 15 bästa åren. Skall man kunna träda undan en tid, låt oss säga 15 år, och sedan försäkra fullt under följande 15 år, blir det ju inte någon rättvis beräkning av pensionsnivåerna. Jag har en gång antytt för herr Carlsson att han skulle undersöka hur många det är som är missnöjda med den nuvarande ordningen och önskar en ändring i den riktning motionärerna föreslår. Det är kanske tillräckligt många för att man skall kunna dela upp försäkringen och få en del som avser de löneanställda med bibehållande av den nuvarande ordningen och en del för företagarna och sådana som betalar egenavgifter. Därvid fick man antagligen välja ett system som närmare anknöt till premiereservsystemet, ty enligt detta system finns det ju möjligheter att välja precis vilken nivå som vederbörande själv önskar. Men sådana möjligheter finns inte i det system som i dag föreligger. I detta avseende har jag, herr talman, och utskottet inte kommit till någon annan uppfattning än vi tidigare gett uttryck åt. Jag hemställer alltså om avslag på ifrågavarande motioner.

Herr **CARLSSON, ERIC**, (cp):

Herr talman! Först ett ord till herr Hübinette! Om man har en försäkring som inte ger tillräckliga valmöjligheter, bör det väl vara en utrednings sak att kartlägga problemen hur man skall få den åsyftade och eftersträvade valfriheten. Det finns redan i dag valfrihet inom den allmänna försäkringen, nämligen i fråga om den del som avser sjukförsäkringen. I detta avseende kan den försäkrade välja karenstid om 3, 33 eller 93 dagar. Vi har då frågat oss om

Om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

det inte också när det gäller den del som avser pensionen bör finnas möjlighet till en viss valfrihet. Vi anser att en utredning i detta fall bör kunna kartlägga problemen och lägga fram förslag.

Utskottets ärade ordförande sade att motionärerna inte kommit med någonting nytt. Jag kan kvittera den artigheten med att säga att inte heller utskottet har kommit med något nytt. Utskottet hänvisar bara till 1962 års beslut, och det har alltså inte heller självt kommit med några ändringar.

Jag vill betona vad jag förut sade, att om bara viljan finns brukar man också kunna hitta vägar för att åstadkomma lösningar som anpassas till de behov som finns. När jag tar del av utskottets motivering, får jag en känsla av att det här gäller att anpassa människan till systemet. Vi har sagt: Låt oss få ett system som är anpassat till människornas olika förutsättningar och möjligheter, ett — som det har sagts här i dag — flexibelt system. Det är dessa saker som en utredning enligt vår mening bör syssla med.

Jag vill vidare säga — och jag har sagt det förut från denna talarstol — att det är självfallet att de företagare som skall utnyttja denna försäkring är beredda att betala vad det kostar för att få den trygghet de eftersträvar. Jag hoppas att det inte skall råda någon tvekan eller några delade meningar på den punkten.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Jag vill bara till herr Carlsson säga att andra lagutskottet inte haft någon anledning att fundera över något annat system eller ett system som skulle kunna lösa de problem som har tagits upp i motionerna, ty vi tycker att det system som finns är utmärkt bra, och vi har följaktligen haft anledning att hålla på det.

Jag vill också erinra om att sjukförsäkringen har en någon annan karaktär än pensionsförsäkringen. Sjukförsäkringen kan ju mycket väl variera till sitt innehåll från år till år — det kan vara en längre karenstid under en viss tid, och försäkringen kan ändras under ett annat år. Detta spelar inte någon större roll. Men pensionsförsäkringssystemet skall ju bygga på ett pensionsunderlag och träda i tillämpning antingen när man blir arbetsoförmögen på grund av sjukdom eller något annat eller när man avgår av åldersskäl. Det föreligger alltså en viss skillnad.

Herr Eric Carlsson har tydligen haft den uppfattningen att man kan göra någonting bara man vill det. Försök då att stoppa in tandkrämen i tuben igen sedan man kramat ut den för mycket! Det vill man gärna, men det går inte.

Herr **HÜBINETTE** (m):

Herr talman! Utskottets ärade ordförande sade att utskottet anser systemet vara alldeles utmärkt. För klarhetens skull vill jag ändå framhålla att vi som fogat en blank reservation till utskottets utlåtande inte delar den uppfattningen. Vi tycker att man borde kunna tänka sig en omprövning, dock icke på det sätt som föreslagits i den reservation herr Carlsson har skrivit under. Jag har talat om en kartläggning, och herr Carlsson säger att det naturligtvis är vad han också menar. Något ordentligt genomtänkt program har herr Carlsson och hans medreservanter inte aviserat, utan de begär omedelbart förslag, och då kan jag inte vara med längre.

Herr **CARLSSON, ERIC**, (cp):

Herr talman! Bara ett ord till herr Hübinette. I fjol var den mening jag företräder lika med utskottets förslag. Jag föreställer mig att eftersom så blev fallet delade herr Hübinette min uppfattning den gången. Vår reservation i år bygger på utskottets förslag från

Om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

förra året. Jag behöver inte säga mer på den punkten.

Så var det detta med tandkrämen. Det var väl ändå en ganska dålig jämförelse, när herr Strand liknade det fina försäkringssystemet vid en tub tandkräm. Jag tycker, ärade herr utskottsordförande, att så illa ställt är det inte med den försäkringsreform vi beslöt 1962 även om man som jag ser det behöver göra ändringar i den.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Här är det ju ändå fråga om ändringar som enligt vår uppfattning inte kan göras inom systemet. Det är skillnaden.

Till herr Hübinette vill jag säga att den här försäkringen faktiskt är utomordentligt bra också för de egna företagarna. De kan inte skaffa sig en motsvarande försäkring till det priset, men de tycker ändå att den är för dyr, ty de vill använda pengarna till något annat. Som det nu ligger till, finns det ingen annan utväg än att de får nöja sig med grundsjukpenningen vid sjukdom och folkpensionen på ålderns dagar eller dessförinnan om de blir arbetsoförmögna. De kan komplettera dessa försäkringar genom frivilliga försäkringar hos försäkringsbolagen. Det är möjligt att ordna detta så att totalkostnaden blir betydligt lägre än den som herr Carlsson redogjorde för. Den kostnaden är riktig, och jag har tidigare sagt att den självfallet är betungande. Om man har stora inkomster kan avgifterna gå upp till 4 000 kronor per år. Nu brukar — i varje fall när man deklarerar — en sådan utgift inte betraktas såsom lika betungande, eftersom man har avdragsmöjlighet för den. Den drabbar alltså inte omedelbart med hela sin tyngd.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden

propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Carlsson, Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Carlsson, Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;

Nej — 43.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av motioner om styrkande av äganderätt till fastighet genom utdrag ur taxeringslängd; och

Om skyldighet att borttaga gammal taggtråd

nr 2, i anledning av motioner om översyn av lagstiftningen om enskilda vägar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om skyldighet att borttaga gammal taggtråd

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av motioner om skyldighet att borttaga gammal taggtråd.

Till behandling hade tredje lagutskottet förehaft två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 18 i första kammaren av herr *Sveningsson m. fl.* och nr 20 i andra kammaren av herr *Börjesson* i Falköping m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan ändring av gällande lag, att skyldighet att borttaga gammal taggtråd, som icke längre fyllde någon funktion, föreläge för den som vore ansvarig för taggträden.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I:18 och II:20 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SVENINGSSON (m):

Herr talman! Så var det aktuellt igen med den gamla otäcka taggträden som finns i stor omfattning i skog och mark. Även om många enhälligt avstyrkta motioner passerar i kammaren utan något uttalande, kanske den principen inte behöver tillämpas vid alla tillfällen. Det ser även ut som om dagens sammanträde inte skulle bli så långvarigt, och jag kan försäkra kammaren att jag inte har för avsikt att avbryta eventuell lunchpaus med någon votering.

Jag har både i år och i fjol begärt

att sådana åtgärder skulle vidtagas beträffande eventuell taggtråd ute i markerna som inte längre fyller någon funktion utan bara är mer eller mindre till skada för människor och djur, att de som har ansvaret blir skyldiga att svara för en uppröjning i markerna. I år har representanter för de fyra partierna undertecknat motionen. När motionärerna fått motionen behandlad med en välvillig skrivning, kan det ifrågasättas om man skall uppta tiden med att påtala det förhållandet att motionen inte bifallits.

Utskottet uttalar inledningsvis att man delar motionärernas uppfattning att effektiva åtgärder bör vidtagas för att få bort gammal taggtråd i naturen, men sedan fullföljs inte denna tankegång. Utskottets ställningstagande kommer tyvärr inte att leda till detta resultat.

Utskottet gör på denna punkt samma uttalande som i fjol, nämligen att det i naturvårdslagen finns bestämmelser som är tillämpliga i detta fall och med vilka åsyftat resultat kan uppnås. För mitt vidkommande delar jag inte utskottets mening. Bestämmelserna i naturvårdslagen är i detta avseende alltför vagt utformade. Det skulle vara intressant med en redovisning av i vilka fall naturvårdslagen i detta hänseende har kommit till användning och vilka resultat som därvidlag har uppnåtts. I de fall då markerna ingår i naturreservat är det naturligt att det görs en uppröjning i markerna, men naturreservaten utgör ändå en obetydlig del av markerna i allmänhet.

Utskottet åberopar även i år att i förarbetena till naturvårdslagen har uttalats att i vissa fall gammal taggtråd har betraktats som nedskräpning i naturen. Med mycket stor sannolikhet kan sägas att den uppfattningen inte finns i det allmänna medvetandet.

Det är inte möjligt att sätta likhets-tecken mellan det förhållandet att folk skräpar ned i naturen med engångsglas, plast- och plätomballage, papper och

Om skyldighet att borttaga gammal taggtråd

allt slags gammalt skräp, för att inte tala om när lastbilar kör ut i naturen och välter av hela billass med sådant som man bara vill bli av med, och det förhållandet att det finns övergivna taggtrådsstängsel. Skillnaden är att detta gamla stängselmaterial en gång har haft en uppgift att fylla.

Utskottet har tydligen inte påverkats särskilt mycket av den uppfattning som kommit till uttryck vid kontakten med kommittén för ett renare samhälle och som redovisas i utskottets utlåtande. Denna kommitté har i uppdrag att försöka lägga fram förslag som kan råda bot mot nedskräpningen i naturen. Frågan om den övergivna taggtråden har tagits upp. Men därom kommer ingenting att sägas i kommitténs kommande betänkande. Kommittén för ett renare samhälle uttalar att den har funnit sig böra begränsa utredningen till frågor om nedskräpning i ordets egentliga betydelse. Vad beträffar övergiven taggtråd, säger kommittén, har denna för det mesta kommit på plats helt lagenligt och inte för att ägaren skulle bli av med tråd som han ej haft bruk för. Enligt kommittén rör det sig alltså merendels inte om nedskräpning i egentlig bemärkelse. Just detta förhållande talar starkt för att här verkligen behövs en klar lagbestämmelse. Här räcker det inte till med några kringgående rörelser eller med ett påpekande att det nog finns en lagstiftning som är tillämplig och myndigheter som eventuellt kan ingripa. Om tredje lagutskottet lever i den tro som redovisas i utlåtandet, borde ändå som jag redan har sagt något resultat efter naturvårdslagens och naturvårdsverkets tillkomst kunna redovisas.

Det har blivit alltmer vanligt när olika problem skall lösas att säga: Vi lägger uppgiften och bekymren på kommunerna. Så gör även tredje lagutskottet i detta ärende.

Utskottet erinrar om att naturvården enligt 2 § naturvårdslagen är en kommunal angelägenhet. Man får dock inte

glömma att kommunerna redan är hårt arbetsstyngda och hårt skattetyngda. Det är säkert bara en förhoppning och ett önsketänkande av obetydligt värde att kommuner skall göra en insats av betydelse, utöver en uppröjning på egna marker. Självfallet kan man som utskottet förutsätter räkna med att kommunerna röjer upp i sina egna ströv- och rekreationsområden. Men hur många kommuner saknar inte egna ströv- och rekreationsområden? Många har inte heller behov av sådana områden. Det finns alltså många landsbygds- och glesbygdskommuner där den allra största delen av markarealen kan betraktas som lämpligt fritidsområde.

Utskottet har glömt att en mycket stor del — säkert ett övervägande flertal — av de medborgare som under sin fritid söker sig ut i naturen, ut i skog och mark för att där finna njutning och rekreation gör det med stöd av den oskrivna lagen om allemansrätten. Tredje lagutskottet glömmar också de hundratusentals människor som med stöd av allemansrätten strövar omkring i markerna och plockar skogens vilda bär, svamp osv. Utskottet glömmar de hundratusentals jägare som är ute i markerna och inte håller sig så mycket på iordningställda stigar och platser.

Framför allt glömmar utskottet bort djurlivet och det förhållandet att ett inte ringa antal djur utsättes för kvalfulla lidanden och dör på grund av att det finns kvar så mycket av det otäcka stängselmaterial som taggtråden är. Ute i markerna hittas djur av skilda slag och olika storlek — rådjur, harar och fågel — som fastnat i gammal taggtråd vilken finns kvar utan någon annan uppgift än att vara till skada för djur och människor. De flesta av dessa djurtragedier blir inte upptäckta, men under 1968 har jag i tre fall läst i pressen att man hittat så stora djur som älgar — i två fall fullvuxna älgar — som blivit insnärjda i gammalt stängselmaterial och fått sitta där tills de svultit ihjäl.

Om skyldighet att borttaga gammal taggtråd

De olyckor och lidanden som förekommer inom djurvärlden i detta sammanhang borde tredje lagutskottet uppmärksamma litet mer. Enligt min mening skulle det vara av stort värde för djurlivet och för de många människor som vistas i skog och mark om det blev klart utsagt i en lagbestämmelse att de som har ansvaret för att mycket finns kvar av det gamla stängselmaterialet taggtråd skulle ha skyldighet att se till att detta försvann inom exempelvis en femårsperiod. Det skulle vara lämpligt, vilket utskottet uttalade förra året, att arbetsmarknadsstyrelsen lät arbetslösa delta i denna uppröjning som beredskapsarbete. På så sätt kunde även kostnaderna för den enskilde markägaren hållas nere.

Herr talman! Det är meningslöst att ställa ett yrkande inför ett enhälligt utskottsutlåtande, och jag avstår från att göra detta, men jag har inte kunnat underlåta att framföra dessa synpunkter i ett enligt min mening angeläget ärende.

Herr KRISTIANSSON, SVANTE, (s):

Herr talman! Herr Sveningsson avfyra en ganska kraftig salva främst mot markägarna, men kanske också mot tredje lagutskottet. Jag är inte säker på att man får markägarnas förståelse genom en dylik utmaning. Om herr Sveningsson noggrant tar del av utskottsutlåtandet kommer han att finna att utskottet har en ganska positiv inställning till motionerna, lika med utskottets positiva inställning till tidigare väckta motioner av samma innehåll.

Utskottets ledamöter är emellertid tveksamma om man skulle vinna något med en ytterligare lagstiftning. Det är ändå på det sättet att det finns vissa bestämmelser, även om utskottets ledamöter är medvetna om att man inte kan uppnå ett fullgott resultat med tillämpning av dem. Därför har utskottet bl. a. rekommenderat att man skulle animera kommunerna att medverka till

att gammal taggtråd borttages. Jag tror, tvärtemot vad herr Sveningsson anför, att kommunerna kan medverka i ganska stor utsträckning genom information. Nog måste det väl ändå vara en kommunal angelägenhet att sådan här taggtråd, som utsätter både djur och människor för fara, blir undanskaffad.

Men jag tror ändå att motionerna och herr Sveningssons rekommendation, att man genom ett åläggande skulle se till att denna taggtråd kom bort, innebär att man går för långt. Vi skall ha klart för oss att den taggtråd som är mest riskfylld är den som är gömd av vegetation och buskage. Vi kan inte rimligen begära att markägarna skall ha vetskap om var den finns, i varje fall inte i de fall då fastigheter har skiftat ägare. Därför tror jag att man får iaktta litet försiktighet i detta fall.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENINGSSON (m):

Herr talman! Utskottets talesman trodde inte att markägarna skulle ha förståelse för en lagstiftning i detta fall. Jag vill bara påpeka — det är redovisat även i årets utskottsutlåtande — att RLF för sin del tillstyrkt en lagstiftning. Det är väl en organisation som jordbrukarna i allmänhet är anslutna till och respekterar.

Jag vet inte hur jag skall fatta uttalandena här. Utskottet säger att det finns lagstiftning som kan tillämpas, men nu säger utskottets talesman att det inte är så bra med lagstiftning i detta fall. Man måste väl ändå bli litet förvånad när ett lagutskott säger, som man här gör i sitt utlåtande: »Enligt utskottets mening är det tveksamt om något står att vinna med ytterligare lagstiftning i ämnet utan andra utvägar torde få väljas.» Jag anser för min del att mycket skulle vara vunnet om det här blev en lagstiftning. Jordbrukarna är i regel laglydiga och respekterar myndigheters inställning. Det skulle inte behövas

Om skyldighet att borttaga gammal taggtråd

några hårda och stränga åtgärder, utan man skulle komma långt bara med en klar lagbestämmelse.

När man hävdar uppfattningen att här inte behövs någonting mer, att allt är utrett som bör utredas, att naturvårdslagens bestämmelser kan tillämpas och att det finns myndigheter som kan ingripa, då kan jag nästan säga att om regeringen haft den uppfattningen hade det inte funnits någon anledning att tillsätta utredningen om ett renare samhälle. Om naturvårdslagen och naturvårdsverket kan användas till allting och all rättfärdighet är uppfylld genom denna lag, så har ju knappast utredningen någon uppgift att fylla. Nu är det inte på det sättet, utan den har en stor uppgift att fylla.

Felet här är av allt att döma att tredje lagutskottet så gärna vill uttala att man har en välvillig inställning — man säger på de första raderna att man delar motionärernas uppfattning — men inte vill gå längre. Som jag sade i mitt första anförande fullföljer man inte detta uttalande, och jag efterlyser alltjämt i detta ärende litet större intresse från tredje lagutskottet.

I detta yttrande instämde herrar *Möller (s)*, *Karl Pettersson (m)* och *Stadling (s)*.

Herr SVEDBERG, LAGE (s):

Herr talman! Jag tänkte nöja mig med att instämma med motionären, men jag vill motivera varför jag gör det. Jag delar de synpunkter som motionären har framfört i kammaren.

När man efter andra världskriget såg de mängder av taggtråd som av försvarspolitiska skäl drogs över stora arealer vid gränsen mot Norge och även vid landsvägar från Tärna ända ned till Stensele och när man varit i tillfälle att se de djur som skadats av denna taggtråd, som väl fortfarande ligger kvar nedrostad i markerna, då har man full förståelse för de synpunkter som motionären tidigare framfört. Det bör

finnas en lagstiftning som stadgar att den som lägger ut taggtrådsstängsel också bör se till att taggtråden inte får ligga hur länge som helst, utan man måste ta vara på den. I allmänhet lägger man taggtråd med trästänger, men resultatet i de militära skyddsanläggningarna, som saknar markering av taggtråden, blev att man fick se både hundar och renar som var skadade av taggtråden. Då förstår man att det behövs lagstiftning för att sådant inte skall få förekomma i våra marker. Därför vill jag helt instämma i den föregående talarens synpunkter.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr andre vice talmannen.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Jag skulle egentligen bara vilja instämma i vad herr Sveningsson här har sagt. Jag står också som undertecknare på hans motion, och jag har därför givit uttryck för mina synpunkter i motionen. Jag vill dock ytterligare understryka vad han sade.

Herr Sveningsson sade att han förutsatte att taggtråden är bortrensad inom naturreservat. Jag kan tyvärr tala om för honom att det finns rester av militär taggtråd från andra världskriget t. o. m. inom naturreservat. Taggtråden har inte blivit bortskaffad, och därför bör även de militära myndigheterna se till att de gör sin insats när det gäller taggtråden.

Genom mitt yrke har jag också tillfälle att komma ut i naturen rätt mycket och konstatera att det finns åtskillig sådan taggtråd kvar. Jag tror att markägarna gärna skulle ta bort den, men de behöver den uppmaning och det stöd som en lagstiftning skulle ge dem. Man kommer sig inte för att röja bort taggtråden — man har mycket annat att göra — men finge man ett åläg-

Om åtgärder för att stimulera gåvor till religiösa m. fl. ändamål

gande skulle man ganska lätt ta bort taggträden, vilket skulle betyda mycket framför allt för viltet, men även för människor som med utnyttjande av allemansrätten vandrar omkring ute i markerna.

Jag instämmer därför i det anförande som herr Sveningsson har hållit.

Herr SVENINGSSON (m):

Herr talman! Bara några ord till. Förra året uttalade jag min mening om att militären inte har röjt bort den gamla taggträden från andra världskriget. Jag tog inte upp den saken i år, men jag har helt naturligt samma uppfattning att det är bedrövligt och klandervärt i högsta grad att man från det hållet har visat en sådan likgiltighet att man inte röjt bort sådan taggtråd som inte längre har någon uppgift att fylla. Man sade väl i sitt yttrande förra året något om att man inte haft tillgångar och folk för denna uppgift, men det är svårt att sätta tro till ett sådant uttalande. Jag hävdar alltså att de militära myndigheterna i denna angelägenhet inte gjort vad de bort göra.

Att det verkligen finns kvar militär taggtråd i marker där det är anordnat naturreservat visste jag inte, men det vet jag nu efter herr Skårmans yttrande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av motioner angående reglerna för hyresgästs rätt till skadestånd; och

nr 5, i anledning av motioner angående belysning vid övergångsställen för gående.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1968/69, såvitt propositionen avser jordbruksärenden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1969/70 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7

Lades till handlingarna.

Om åtgärder för att stimulera gåvor till religiösa m. fl. ändamål

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av motioner om åtgärder för att stimulera gåvor till religiösa m. fl. ändamål.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 245, av herr *Larsson, Thorsten*, och herr *Olsson, Ernst*, samt II: 281, av herr *Johansson* i Skärstad och herr *Boo*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av möjligheterna att stimulera enskilda personer att lämna bidrag och gåvor till religiösa och ideella organisationer samt hjälporgan för insatser på humanitära, allmännyttiga och vetenskapliga områden i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna

Om åtgärder för att stimulera gåvor till religiösa m. fl. ändamål

I: 245 och II: 281 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Ernst Olsson* (cp), fröken *Pehrsson* (cp) och herr *Johansson* i Växjö (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 245 och II: 281 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av möjligheterna att stimulera enskilda personer att lämna bidrag och gåvor till religiösa och ideella organisationer samt hjälporgan för insatser på humanitära, allmännyttiga och vetenskapliga områden i enlighet med vad i motionerna anförts.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Eric Petersen* (fp) och *Kilsmo* (fp), fröken *Stenberg* (m), herrar *Blomquist* (m) och *Nilsson* i Bästekille (m), fru *Fränkel* (fp) samt herr *Andersson* i Örebro (fp).

Herr **LARSSON, THORSTEN** (cp):

Herr talman! Även om staten på många sätt aktivt stöder människor i sociala och ekonomiska svårigheter och även om omfattande hjälpverksamhet numera går ut över våra gränser, så kan det allmänna aldrig fylla det hjälpbehov av social, kulturell eller av annan ideell hjälpkaraktär som uppträder här och var. De engagemang av religiös och ideell art som många människor känner gör det möjligt för en del organisationer att räcka en hjälpende hand på ett smidigt och omedelbart sätt. Jag skall inte trötta med att räkna upp exempel på enskilda personers bidrag till sådan verksamhet. Jag vill bara erinra om att det förekommer hjälpverksamhet av varierande karaktär, inte minst på det humanitära området. Det är väl känt. Emellertid är dessa hjälpbehov mycket större än den hjälp man kan åstadkomma. En viss stimulans måste

ändå till för att ytterligare animera denna hjälpende hand. Därför anser vi att staten borde vara med och stimulera litet grand liksom man har gjort förut. Exempel härpå finns också omnämnda i utskottsutlåtandet och i motionen.

Jag har tidigare här i kammaren avgett motioner om lämpliga åtgärder. Dessa motioner har kanske haft en annan inriktning och varit anorlunda uppbyggda än den som föreligger här i dag. Denna utgör så att säga en ny modell, men vi föreslår också att en utredning tillsättes om hur staten skall kunna träda in för att stimulera till hjälpåtgärder i detta syfte. Det skall vara åtgärder som — jag vill än en gång betona det, herr talman — på ett smidigt sätt ger stöd åt de organisationer som är nämnda i motionen.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till den i utskottsutlåtandet föreliggande reservationen.

Herr **MÖLLER** (s):

Herr talman! Detta ärende är ju så bekant för riksdagens ledamöter att jag kan fatta mig ganska kort. Motioner med likartat innehåll har behandlats av riksdagen under många år och kommer igen i varierande former. Tidigare hemställdes i motsvarande motioner att staten skulle tillskjuta samma belopp som frivilliga gåvor ger. Nu har anspråken krympt ihop till en hemställan om 10 procents statsbidrag i förhållande till de privata gåvorna.

Det är uppenbart att man inte behöver orda mycket om behovet för ideella organisationer av att få ekonomiska resurser, därom är vi väl helt eniga. Däremot är vi inte alls eniga om den metod motionärerna och reservanterna förordar, dvs. att staten utan vidare, så att säga in blanco, skulle åta sig att skjuta till ytterligare 10 procent till det belopp för ideella ändamål etc. som privata gåvor och donationer inbringar. En sådan anslagsprincip är helt främmande för riksdagens behandling av

Om åtgärder för att stimulera gåvor till religiösa m. fl. ändamål

statsbidrag i andra avseenden. Tvärtom har vi en ytterligt ingående och noggrann prövning av varje statsanslag som utgår. Att ge avkall på den principen skulle innebära ett frångående av grundläggande behandlingsmetoden i budgetarbetet. Det skulle också bli omöjligt att förutse och bedöma den ekonomiska räckvidden av ett sådant åtagande, och därför är förslaget inte hållbart.

Motionärerna och reservanterna har inte ens kunnat få med sig närstående partier. I det särskilda yttrandet har folkpartiet och moderata samlingspartiet helt underkänt reservanternas metod och ansett att den vägen inte är framkomlig. Man har pekat på den stora och invecklade administrativa apparat som skulle erfordras för att behärska det föreslagna systemet.

Jag hemställer om bifall till beredningsutskottets utlåtande.

Herr KILSMO (fp):

Herr talman! Såsom herr Möller redan har anfört har folkpartiets och moderata samlingspartiets ledamöter i utskottet inte kunnat gå med på att tillstyrka motionen. Den främsta anledningen därtill är att motionen utmytnar i en begäran om en ny utredning. Vi anser inte att en sådan nämnavert skulle komma att befrämja syftet.

Det är skada att själva motionen inte finns med i utlåtandet — ledamöterna borde ha kunnat få läsa den. Det förhåller sig nämligen så att i själva motionen finns en del sakligt oriktiga uppgifter. Självfallet vill man inte vara med om att tillstyrka en motion under sådana förutsättningar. I motionen sägs t. ex. att det förekommer två så att säga divergerande strömningar. Den ena går åt det hållet att uppgifterna blir större och större, och den andra åt det hållet att inkomsterna inom dessa ideella föreningar blir mindre och mindre. Var och en av oss som arbetar i dessa ideella föreningar och kristna församlingar vet ju att inkomsterna de

facto blir större och större. Jag vet inte var motionärerna fått uppgifterna om att de blir mindre och mindre.

Vidare refererar man till det ekonomiska incitamentet som en inspirationskälla för fortsatt arbete. Även detta måste jag underkänna. Vi anser att den inspiration som varje förening eller ideell rörelse kan hämta skall ligga på andra områden än att få pengar av staten, även om statens pengar skulle komma till god användning — därom råder ingen tvekan.

Lägger vi ihop det ena med det andra och därtill tar den svårighet som herr Möller har pekat på och jämför vad som i övrigt finns i motionsväg på detta område, som förr eller senare kommer att behandlas i kammaren, vill vi för vår del vänta och se om det inte skall kunna finnas en bättre väg för statens medverkan. Fördenskull har vi varit med om att avstyrka motionen och i ett särskilt yttrande framfört några av våra synpunkter.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen enligt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Larsson, Thorsten, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om åtgärder för att stimulera gåvor till religiösa m. fl. ändamål

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Thorsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;
Nej — 14.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av motioner om förbud mot engångsglas, m. m.; samt nr 5, i anledning av motion om ökad information angående regeringens och riksdagens arbete.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.51.

In fidem
K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Torsdagen den 27 februari

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollet för den 19 innevarande månad.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 74, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i luftfartslagen den 6 juni 1957 (nr 297).

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1968/69, såvitt propositionen avser jordbruksärenden; och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1969/70 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 77, till Konungen i anledning av motion angående undersökningar rörande fingerade val enligt majoritetsvalmetod.

Ang. vissa svenska medborgares försvinnande i samband med en segelfärd mellan Hongkong och Macao

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON erhöll ordet för att besvara herr *Tistads* (fp) fråga

angående vissa svenska medborgares försvinnande i samband med en segelfärd mellan Hongkong och Macao, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 20 februari, och anförde:

Herr talman! Herr Tistad har frågat mig om jag kan lämna några upplysningar om vad som hänt med de svenskar, som försvann under färd med en segelbåt mellan Hongkong och Macao.

Vi vet ej med bestämdhet vad som hänt familjen von Sydow eller var den befinner sig. Ambassaden i Peking har gjort framställning i kinesiska utrikesministeriet om att familjen skall friges.

I avvaktan på resultatet av dessa kontakter kan för dagen intet ytterligare sägas.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka hans excellens utrikesministern för svaret på min fråga. Tyvärr innehöll det praktiskt taget ingenting nytt. Det är nu tolfte dagen sedan ifrågavarande segelbåt uppbringades av kineserna mellan Hongkong och Macao. De uppgifter som förekommit i pressen har ju varit mycket sparsamma och delvis motsägande. Man får väl förmoda att uppbringandet har skett på kinesiskt farvatten.

Farvattnen mellan Hongkong och Macao är enligt vad jag förstår på ett ganska svåröverskådligt sätt uppdelade mellan Kina, Hongkong och den portugisiska kolonin. Det kan tänkas att en del av de kinesiska farvattnen är förbjudna för genomfart och att förklaringen till uppbringandet är att söka i detta. Vi har ju själva i vissa fall utfärdat förbud att befara en del av våra egna farvatten, som eljest i princip är öppna för civil sjöfart.

Ang. utsträckning av tiden för beredskapsarbeten i områden med stor arbetslöshet

Den demarsch som utrikesministern talade om gjorde ambassadör Petri i Peking förra torsdagen, enligt vad som framgår av tidningarna. Det har alltså gått en vecka sedan dess, och som jag förstår har ingen förnyad hänvändelse gjorts under den tiden och heller ingenting kommit till ambassadens kännedom som är värt att meddela.

I radions morgoneko i dag rapporterades det från Hongkong att man nu väntade att de tre båtar som uppbringats skulle komma att friges när det kinesiska nyårsfirandet var avslutat. Vi hoppas naturligtvis att dessa förväntningar inte skall svikas. Men om ingenting skulle ske under de närmaste dagarna, förutsätter jag att ambassadören i Peking får instruktioner att göra en förnyad framställning i Kinas utrikesministerium.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **NILSSON**:

Herr talman! Till herr Tistads senaste förmodan kan jag bara lägga, att om så skulle bli fallet som han har antytt är det självklart att vi kommer att handla på det sätt som herr Tistad förutsåg.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. utsträckning av tiden för beredskapsarbeten i områden med stor arbetslöshet

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet **HOLMQVIST** erhöll ordet för att besvara herr *Johan Olssons* (cp) fråga angående utsträckning av tiden för beredskapsarbeten i områden med stor arbetslöshet, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 19 februari, och yttrade:

Herr talman! Herr Olsson har frågat om jag vill medverka till att beredskapsarbetena i områden där stor arbetslöshet råder, exempelvis vissa de-

lar av Gävleborgs län, kan fortsätta även efter den tidpunkt för upphörande som föreskrivits av arbetsmarknadsstyrelsen.

Den nedskärning av beredskapsarbetena, som arbetsmarknadsstyrelsen beslutat, skall ses mot bakgrunden av den stegring i efterfrågan på arbetskraft som har skett de senaste månaderna och som lett till att denna efterfrågan för hela riket nu ligger på i huvudsak samma nivå som vid motsvarande tidpunkt högkonjunkturåret 1964. Styrelsen har vid bestämmandet av tidpunkten för nedskärningen tagit hänsyn till att arbetsmarknadsläget växlar mellan olika delar av landet. Detta har kommit till uttryck i att nedskärningen sätts in senare i skogslänen än i de syd- och mellansvenska länen. I fråga om Gävleborgs län sätts den in den 3 april. Hänsyn har dessutom tagits till de svårigheter som möter bl. a. de handikappade och den äldre, lokalt bundna arbetskraften i samband med att omfattningen av beredskapsarbetena minskas.

Efterfrågan på arbetskraft kan väntas stiga ytterligare under den närmaste tiden. Detta gäller också Gävleborgs län. Utsikterna till arbetsplacering på öppna marknaden av dem som kommer att beröras av nedskärningen av beredskapsarbetena bör därför kunna bedömas med tillförsikt.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga.

Det andades tillförsikt och ville ge någonting av den också till oss gävleborgare. Jag är nog en aning tveksam, om läget verkligen ger anledning till sådan tillförsikt. Arbetsmarknadsstyrelsens propåer att — jag måste säga drastiskt — skära ned beredskapsarbetena har i våra trakter liksom i övriga delar av Norrland, Dalarna och Värmland blivit en mycket stor fråga. De har fyllt tidningarnas första sidor med

Ang. utsträckning av tiden för beredskapsarbeten i områden med stor arbetslöshet stora rubriker, och många kommunalnämnder och samarbetsnämnder har sammanträtt för att diskutera det uppkomna läget.

I Gävleborgs län t. ex. hade vi den 10 februari 2 983 arbetslösa. Detta är 19 fler än vid samma tid förra året. Det är den högsta siffra som på senare tid över huvud taget registrerats under februari månad i vårt län. Förhållandet torde vara likadant i övriga norrlandslän — eller ännu sämre. Vi hade 1 234 personer i beredskapsarbete, och i fjol sommar var antalet inte mindre än 1 361.

Man frågar sig hur situationen nu kommer att bli. Vi har fler arbetslösa och vi skall skära ned beredskapsarbetena, där 1 200 personer är sysselsatta. Visserligen kommer några s. k. T-arbeten att fortsätta men huvuddelen av arbetena kommer att skäras ned.

Jag vill uttala den förhoppningen att inrikesministern välvilligt skall pröva de förslag till avsteg från arbetsmarknadsstyrelsens propåer som kommer att framställas från olika länsarbetsnämnder. I Gävleborgs län har länsarbetsnämnden sammanträtt i dag och beslutat ansöka om dispens för en del viktiga arbeten.

Jag tror att den nye inrikesministern redan är rätt väl informerad om förhållandena i våra norrländska trakter, inte minst i Gävleborgs län. Jag skulle tro att vår landshövding redan varit i kontakt med inrikesministern för att lägga fram de mycket allvarliga problemen som vi har på sysselsättningsidan.

Jag vill fråga om inrikesministern har några synpunkter på sysselsättningsläget i stort, t. ex. i Gävleborgs län. Denna fråga berör beredskapsarbetena i mycket hög grad.

Herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Herr Olsson har rätt när han förmodar att jag blivit informerad om förhållandena i Gävleborgs

län. Jag hade nämligen tillfälle att besöka länet strax efter det att jag tillträtt som inrikesminister och sedan har jag också blivit uppvaktad av en delegation från länet. Jag skulle kunna tillägga att jag under den här korta tiden blivit uppvaktad av många delegationer och fått många framställningar, inte minst i den här frågan. Det finns många som anser att man borde avstå från att lägga ned beredskapsarbetena och många som finner det angeläget att den verksamheten bibehålles på samma höga nivå som i fjol.

I flertalet fall har jag framhållit att det finns tydliga tecken på en ökad efterfrågan på arbetskraft, visserligen mera markerade på andra håll än i Gävleborgs län. Herr Olsson ser på utvecklingen ur det mest dystra perspektivet och påpekar att arbetslösheten har ökat, och därför vill jag erinra om att det också finns en glädjande utveckling på sina håll när det gäller efterfrågan på arbetskraft. Årets siffra för efterfrågan ligger 158 över den som gällde motsvarande tid i fjol.

Det är självfallet omöjligt för mig att ge ett sådant löfte som herr Olsson anser att jag bör ge. Det vore oriktigt att göra det. Skulle plötsligt mot förmodan en omsvängning i konjunkturen inträffa, är det självklart att arbetsmarknadsstyrelsen utan påstötning kommer att ändra sin attityd. Jag vill understryka att vad beträffar Gävleborgs län har man ändå tagit den hänsynen, att det först om någon tid kommer att bli aktuellt att skära ned arbetena.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! Inrikesministern pekar på det förändrade läge som inträtt därigenom att vi har fått betydligt större efterfrågan på arbetskraft. Det omnämns också i svaret, där det sägs t. ex. att antalet lediga platser nu ligger på samma nivå som 1964. Jag vill

Ang. utsträckning av tiden för beredskapsarbeten i områden med stor arbetslöshet
emellertid erinra om att arbetslöshets-siffran för år 1964 ligger vid ungefär hälften av den nuvarande, ungefär 27 000 mot nu över 50 000. Det gör dagens situation mindre ljus.

Enligt uppgifter som jag fick alldeles nyss uppgick antalet lediga platser i Gävleborgs län i december förra året till 985. Av tabellen framgår att antalet nu har minskat. Jag vill emellertid understryka att jag inte hunnit kontrollera dessa uppgifter.

Jag ifrågasätter vad det tjänar till att arbetsmarknadsstyrelsen ånyo — det är ett par år sedan det skedde förra gången — kommer med sådana här chockartade påbud om att praktiskt taget alla beredskapsarbeten skall dras in. Styrelsen uttalar sig ganska kategoriskt; jag citerar en mening ur dess cirkulär till länsarbetsnämnderna: »Under hänvisning till vad ovan anförts får styrelsen meddela att samtliga beredskapsarbeten — såväl allmänna som särskilda — avseende vägar, hus, vatten- och avlopps- samt övriga anläggningsarbeten skall nedläggas vid de tidpunkter som nedan angivas.»

Det är också att märka att enligt en uppgift från länsarbetsnämnden utgöres ungefär tre fjärdelar av i beredskapsarbeten sysselsatta av i viss mån handikappad arbetskraft, som rimligen inte kan hänvisas till lediga platser i södra och mellersta Sverige. Man frågar sig om inte den situationen kan uppstå att dessa människor blir utan sysselsättning när våren kommer. Kanske måste de då nöja sig med kontantersättning. Här har de slitit ont i snö och kyla och utfört ur deras synpunkt kanske föga meningsfyllda sysslor, och när våren kommer och de skulle kunna göra en meningsfull insats blir de friställda. Jag tror att den känsla dessa arbetslösa får inte är den riktiga, den som vi bör söka uppnå. Över huvud taget tror jag också att man borde föra in i bilden frågan om fördelningen av arbetstillfällena. Arbetsmarknadsstyre-

sen påpekar att man bör satsa på att flytta om arbetskraften eftersom de lediga platserna finns i södra Sverige.

Borde man inte nu passa på att också se till att jämna ut sysselsättnings-tillfällena, att försöka att med olika medel flytta över flera sysselsättningstillfällena till de norrländska områdena i stället för att som nu mera koncentrerat än tidigare satsa på ytterligare flyttning till de södra och mellersta delarna från de norrländska områdena? Mycket skulle vara att vinna genom att nu satsa även på Norrland.

Herr statsrådet **HOLMQVIST:**

Herr talman! Herr Olsson och jag kunde nog stå en lång stund här och mata varandra med siffror som alla i och för sig kan vara riktiga, men om man gör jämförelserna på olika sätt kommer man naturligtvis till helt olika resultat. Jag har ingen anledning att betvivla att den uppgift som jag gav, en jämförelse mellan februari i år och samma månad förra året sådan den lämnats av arbetsmarknadsstyrelsen, är riktig.

Men för tydlighetens skull vill jag säga att den omständigheten att man reducerar de allmänna beredskapsarbetena och vissa av de andra särskilda beredskapsarbetena inte betyder att allt detta försvinner. Jag säger detta som ett förtydligande, eftersom herr Olssons inlägg kunde ge motsatt intryck. Om vi nu i februari har något över 1 100 personer i beredskapsarbeten, så räknar vi med att i sommar ha praktiskt taget hälften kvar — 555 som skall stanna kvar i beredskapsarbeten. Det gäller sådana grupper som handikappade och andra, där man får ta den hänsyn som herr Olsson efterlyste.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. användande av s. k. cykeltolkning i militära övningar vintertid

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr *Svanströms* (cp) fråga angående användande av s. k. cykeltolkning i militära övningar vintertid, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 19 februari, och anförde:

Herr talman! Herr *Svanström* har frågat mig om jag anser det vara ur hälsosynpunkt försvarligt att vintertid låta s. k. cykeltolkning ingå i militära övningar.

För att förebygga personskador är de föreskrifter som finns för cykeltolkning och för övningar i stark kyla restriktiva i sin nuvarande utformning. Vissa nya erfarenheter rörande kylans inverkan har framkommit, och dessa håller nu på att inarbetas i föreskrifterna för att underlätta den militära chefens bedömning om tolkning kan genomföras.

Detaljerade anvisningar för uppträdande i stark kyla är utgivna. Möjligheterna att skydda sig mot kyla har förbättrats genom den vinterutrustning, som under senare år tilldelats soldaterna och som tagits fram efter omfattande försök vid försvarets forskningsanstalt.

Med hänsyn till de restriktiva bestämmelserna för cykeltolkning vintertid och den moderna vinterutrustningen för personalen anser jag att cykeltolkning i nuvarande omfattning kan bedrivas utan hälsorisk även under denna årstid.

Herr *SVANSTRÖM* (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet *Andersson* för svaret på min fråga.

De restriktiva bestämmelser som statsrådet i sitt svar hänvisar till har trots allt inte hindrat att nu senast den 17 februari övningar genomfördes på I 17, vilka enligt uppgifter som varit synliga

i pressen och som givits det största utrymme i det herr *Andersson* närstående organet *Aftonbladet* genomförts på ett sätt, som åtminstone vid ett ytligt betraktande förefaller vara äventyrligt. Jag kan på intet sätt svara för att tidsningsuppgifterna är riktiga, men enligt dessa uppgifter skulle en regementsläkare varit tillfrågad och gjort följande uttalande:

»Pojkarna måste ha haft ett helvete. Det är alltid farligt med denna cykeltolkning. Nu på vintern tillkommer andra faromoment — kylan, snön som slår i ansiktet, dålig sikt och halka.

Vi regementsläkare har samtliga opponerat oss mot detta transportsätt. Jag talade också med regementschefen före avmarschen och varnade honom. Befälet tar på sig ett stort ansvar.»

Jag tillhör ingalunda dem som menar att militära övningar kan genomföras utan skaderisker — det är inte möjligt att träna för en verksamhet som är rent omänsklig utan att ta vissa risker. Vad jag anser att man bör eftersträva är en något så när vettig anpassning till de förhållanden som för tillfället råder.

Det har sagts mig att inte bara stark kyla rådde vid det här tillfället utan också en intensiv blåst, vilket i samband med förekommande lätt snöfall måste vara otroligt besvärligt i detta sammanhang. För den som själv har försökt sig på sådan aktivitet — och då under betydligt gynnsammare förhållanden — står det utan vidare klart att detta måste medföra vissa hälsorisker.

Men jag skulle här ändå vilja göra en följdfråga — det framgår inte av svaret vad de detaljerade föreskrifterna innehåller. Jag skulle också vilja fråga om man inte kan tänka sig något annat sätt att förflytta truppen vid behov av snabba transporter. Jag menar att det bör vara möjligt att komma fram till andra och mera mänskliga transportsätt. Eller också kan man väl tänka sig att lägga om övningarna så att de vid tillfälligt uppträdande besvärligt väder inte behöver genomföras på det sätt som man ursprungligen hade tänkt sig.

Ang. användande av s. k. cykeltolkning i militära övningar vintertid

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Först några ord om den transport som den 17 februari genomfördes med trupp från I 17. Temperaturen var vid avmarsch klockan 10 på morgonen — 10 grader, men stark vind rådde. Transporten pågick hela dagen och efter hand steg temperaturen. Strängaste kyla var alltså — 10 grader. Soldaterna, som var mycket vana vid cykling och cykeltolkning efter många månaders träning, var utöver uniform utrustade med snödräkt, päls med pälsfoder, ansiktsskydd, och alla var friska både före och efter marschen. Inga olycksfall inträffade.

Det som har väckt uppmärksamhet är påståenden i några tidningar att läkarna hade avrått från denna marsch. Översten på I 17 har försäkrat mig att så ingalunda är fallet. Han har inte fått någon avrådan från någon läkare. De bestämmelser som finns medger honom att ned till en temperatur av — 10 grader genomföra en sådan här övning.

Tyvärr har vi ju inga andra transportmedel för en mycket stor del av vårt infanteri än cyklar. Vi har utprovat en ny personaltransportkärra. Anskaffningen av den, till mycket höga kostnader, kommer att påbörjas troligen nästa budgetår, och det tar tyvärr — med hänsyn till de många miljoner detta kostar — många år innan vi helt kan övergå till den nya transportmetoden. Därför har vi ingenting annat att göra än att utnyttja cyklarna.

Här vill jag bara påpeka att alternativet till cykeltolkning, som sker efter traktor, är att cykla, dvs. trampa. Därvidlag har oftast pojkar själva fått om inte bestämma så i varje fall uttala sig. Bataljonen från I 17 fick före denna marsch frågan ställd till sig: Vill ni cykla eller skall vi ta tolkning? 91 procent av bataljonen valde cykeltolkning, 6 procent ville hellre cykla och 3 procent visste inte vad de skulle bestämma sig för.

Marschen som sådan är genomförd helt enligt de grundläggande föreskrif-

ter som är utgivna av arméstaben, och alla möjliga försiktighetsåtgärder var vidtagna. Vindskyddade rastplatser fanns ordnade. Så långt jag förstår förekom en utmärkt kontroll av polis och av samtliga befäl inom bataljonen.

Jag tror inte man kan rikta någon anmärkning mot detta, utan vad som har föranlett frågorna i båda kamrarna måste vara oriktiga uppgifter i tidningarna.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag är ledsen om jag liksom mina kamrater i medkammaren har blivit vilseledd av oriktiga tidningsuppgifter. Emellertid finns ju anledning anta att det inte är någon rök utan eld. Det lär både nu och tidigare ha förekommit att svåra övningar genomförts utan att de varit alldeles framtvingade av omständigheterna.

Omröstningen var mycket intressant. Jag föreställer mig att den skedde fjorton dagar tidigare i vackert väder, då grabbarna tänkte sig en semesterutflykt i behaglig temperatur. Jag är ganska säker på att en omröstning den dag övningen genomfördes skulle ha gett ett annat resultat.

Jag är däremot mycket tacksam över det svar statsrådet i sitt andra anförande lämnade, att man förbereder andra transportsätt. Jag förstår att det kostar mycket pengar, men jag vill uttala en förhoppning om att man skall anse denna materielanskaffning väl så angelägen som mången annan och på så sätt snarast möjligt komma fram till säkrare och dessutom väsentligt snabbare förflyttningsmetoder.

Jag är alltså, herr talman, beredd att uttala den förhoppningen att statsrådet, som inte sällan har visat sig positiv till de framställningar som då och då kommer från den värnpliktiga personalen, också i detta sammanhang är beredd att verkligen göra en effektiv insats.

Ang. effektivare information till handikappade om stödåtgärder m. m.

Med detta tackar jag än en gång för svaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. effektivare information till handikappade om stödåtgärder m. m.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet ASPLING erhöll ordet för att besvara herr Sörensons (fp) fråga angående effektivare information till handikappade om stödåtgärder m. m., vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 18 februari, och yttrade:

Herr talman! Herr Sörenson har frågat om jag vill ta några initiativ för att effektivisera informationen till handikappade om de olika slag av stödåtgärder och ekonomiska bidrag som tillkommer dem, t. ex. genom centrala upplysningsbyråer.

De statliga anslagen till åtgärder för handikappade, inräknat förtidspensioner och andra pensionsförmåner till handikappade, beräknas nästa budgetår till sammanlagt nära 2 000 milj. kr. Det är utomordentligt viktigt att alla som berörs av de olika samhällsinsatserna får vetskap om sina rättigheter. Mycket görs redan för att sprida kunskap om gällande förmåner. Det ingår i informationsutredningens uppdrag att finna former för att ytterligare effektivisera den sociala informationen. Handikapputredningen har ett liknande, mera specialiserat uppdrag när det gäller upplysningen till handikappade och deras familjer. Inom socialdepartementet har vidare tillsatts en arbetsgrupp som har att förbereda utgivandet av en social informationsbroschyr för allmänheten. Åtskilliga initiativ har sålunda tagits, och jag är självfallet öppen för tanken att aktualisera ytterligare åtgärder på detta område.

Frågan om information genom centrala upplysningsbyråer innefattas i det

uppdrag som har lämnats till socialutredningen beträffande socialcentra inom kommunerna. Jag vill emellertid erinra om att försäkringskassorna i stor utsträckning kommit att spela en sådan roll. Som bekant pågår nu en brett utlagd informationskampanj från försäkringskassoförbundets sida om försäkringskassorna och socialförsäkringen.

En väsentlig information förmedlas till handikappade även på annat sätt än genom de vanliga informationskanalerna. De handikappades organisationer bedriver sålunda en viktig upplysningsverksamhet direkt till sina medlemmar. När det t. ex. gäller informationen om kostnadsfria hjälpmedel lämnar också personalen inom sjukvården information vid sina kontakter med handikappade. Denna direktinformation är mycket betydelsefull, och det finns anledning att vidareutveckla den, om möjligt på flera områden.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Svaret som herr Aspling har lämnat på min fråga visar att stor energi nedlägges på att komma till rätta med de problem som jag har försökt att antyda. Jag vill tacka herr Aspling för att han står bakom det energiska arbetet, och inte minst för att han, som han säger i sitt svar, är öppen för tanken att aktualisera ytterligare åtgärder på detta område. Herr Aspling vet naturligtvis bättre än jag att problemen verkligen är stora för människor som har råkat in i en handikappads situation.

Vad det svenska samhället gör är ståtligt. 2 miljarder kronor är inte precis »småpotatis», och jag delar helt herr Asplings åsikt att det är viktigt att vad samhället ställer till förfogande också kommer i rotation, om jag får uttrycka mig på ett sådant sätt. Vi skall inte bara baka kakan utan också äta den.

Ett stort problem är att byråkratin ofta blir så enormt tyngande. En enskild handikappad orkar inte arbeta sig ige-

Ang. effektivare information till handikappade om stödåtgärder m. m.

nom den djungel av tjänstemän som det ibland gäller att passera innan vederbörande kommer till den människa som kan tala om vilka hjälpmedel samhället kan erbjuda. Det krävs ganska mycken psykisk energi för att rå med något sådant. Mitt resonemang går naturligtvis bortom den fråga jag har ställt om informationen, men allt detta hör ju rätt intimt samman.

En handikappad människa som får reda på vilka möjligheter hon har att på ett mera effektivt sätt fungera i samhället möter svårigheter — jag tänkte först säga motstånd, men det är väl inte riktigt — när det gäller att utnyttja de möjligheterna. I någon liten mån är jag själv i en handikappads situation, och jag har några gånger sökt gå en handikappad människas väg. Vad jag här säger är därför inte skrivbordstal utan realiteter. Även om herr Aspling känner till flera exempel än jag, vill jag framhålla att också jag kan ge tragiska exempel på människor som sitter tre eller fyra trappor upp i ett hus och som borde ha en helt annan möjlighet till kontakt med andra människor än de nu har.

Vi står inför en uppgift som inte är fullbordad. Två utredningar och en arbetsgrupp sysslar med denna sak. Är det möjligt för herr Aspling att säga när det kommer fram ett samlat resultat? Jag förutsätter att herr Aspling kommer att samordna verksamheten, så att vi småningom får en effektiv information. Jag förutsätter vidare att herr Aspling energiskt driver på så att de människor som har rätt till hjälp får den på ett enklare sätt för att nå fram till ett mera människovärdigt liv än många nu tvingas leva.

Herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Herr Sörenson vidgade frågan till att omfatta en sak som vi ofta diskuterat i det här huset, nämligen hur man bryter den isolering som t. ex.

handikappade människor kan råka in i. Den ändring i socialhjälpslagen som vi gjorde i fjol, varigenom kommunerna åläggs en uppsökande verksamhet, är självfallet ett viktigt bidrag, men mer behöver göras.

Herr Sörenson har emellertid ställt en mera konkret fråga om informationen. Eftersom han själv sitter i handikapputredningen har han, föreställer jag mig, goda möjligheter att vid utformningen av det förslag som så småningom kommer även beakta dessa ting.

Låt mig bara göra ett par kompletterande anmärkningar. Det händer ändå en hel del på detta område. Socialstyrelsen utsände, när de nya bidragsreglerna började gälla den 1 juli 1968, tillämpningsföreskrifter för de nya hjälpmedelsreglerna till alla sjukhus, till tjänsteläkare, distriktssköterskor och andra ordinatorer. Handikappinstitutet bedriver information i mera lättsmält form — kanske man kan säga — i sitt informationsblad som distribueras ganska rikligt över landet. Handikappinstitutet har också kursverksamhet för landstingsfolk, kommunfolk och handikapporganisationer. Socialstyrelsen har nyligen i en enkät frågat landstingen hur de har anpassat sin hjälpmedelsorganisation till de nya bestämmelserna om bl. a. hushållsmaskiner. Svaren har nu börjat komma in, och styrelsen tänker välja ut tre å fyra av de bästa modellerna och distribuera dem till alla landsting. Detta kommer att ske inom en relativt kort tid. Socialstyrelsen samarbetar i dessa frågor med det nyinrättade handikappinstitutet. Låt mig allra sist tillägga, att handikappinstitutet självt förbereder en ny modern broschyr om de hjälpmedel som blev statsbidragsberättigade förra året.

Jag har velat komplettera med denna lilla redogörelse för att belysa att mycket är i gång på området, och jag hoppas att allt detta skall leda till ett sådant resultat att vi verkligen når ut till de personer som herr Sörenson talar om.

Ang. saltet på vägarna

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Jag understryker min tacksamhet till herr Aspling, och jag är säker om att den anda som jag talat om så småningom kommer att ta välde i vårt samhälle.

Jag vidgade frågan, det är riktigt. Jag kanske inte borde göra det. Jag vill bara säga att när jag talar om information upplever jag det inte bara som en intellektuell fråga — att man vet att det och det har man möjlighet att uppnå — utan jag upplever det som en fråga om en förlösande känsla att verkligen få del av de hjälpmöjligheter som samhället ställer till förfogande. Jag är tacksam för samhällets energi, och jag tror att vi med vidgad förståelse för att den enskilda människan ibland inte klarar denna sak skall kunna hjälpas åt att lösa detta problem; att det är fråga om ett problem vet ju herr Aspling. Och när vi har ett så strålande erbjudande åt människorna bör vi också se till att de fullt ut får del av detta.

Jag tackar herr Aspling.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. saltet på vägarna

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara dels herr Skårmans (fp), dels ock herr Tistads (fp) fråga angående saltet på vägarna, vilka frågor intagits i kammarens protokoll för den 14 respektive den 17 januari, och anförde:

Herr talman! Herr Skårman har frågat mig om vi av säkerhetsskäl och från miljö- och nedskräpningssynpunkt inte snart är mogna att slopa salt som vägförbättringsmedel.

Vidare har herr Tistad frågat om jag anser att saltbehandling av vägar, som tillämpas av statens vägverk i vissa delar av landet, är en lämplig metod för snöröjning.

Salter används inom väghållningen sommartid för dammbindning och vintertid vid halkbekämpning.

Dammbindning sker av tekniska och hygieniska skäl samt av trafiksäkerhetsskäl. Den är nödvändig på alla grusvägar utom de minst trafikerade. Försök pågår med dammbindning genom vissa oljetyper, men det kan ännu inte avgöras om man härigenom vinner några fördelar från t. ex. miljösynpunkt.

Halkbekämpning sker med mekanisk eller kemisk metod. Vid den mekaniska metoden förbättras friktionen på en hal vägbana med sand. Sanden tillförs en liten mängd salt för att frysning och klumpbildning skall förhindras och för att sanden i någon mån skall fästa vid isen på vägbanan. På vägar med stor trafik behövs en större saltmängd för att man skall nå denna fästverkan. Trots detta ligger sanden sällan kvar någon längre tid utan sandningen måste upprepas ofta.

På mycket starkt trafikerade vägar är det från trafiksäkerhetssynpunkt inte försvarligt att is eller isbark ligger kvar på vägbanan i dagar eller veckor även om den är sandad. Vägverket, som funnit den mekaniska metoden ge allt mindre verkan i takt med ökande trafik, prövar därför nu på vissa vägar i södra och mellersta Sverige halkbekämpning med kemisk metod, som innebär att man förhindrar uppkomst av is genom att omedelbart före eller under pågående snöfall sprida en liten mängd salt på vägbanan. Snön övergår då till modd som avlägsnas med snöröjningsredskap. Avsikten är att åstadkomma en helt snö- och isfri vägbana snabbast möjligt.

Pågående försök har visat goda resultat när det gäller att åstadkomma halkfria vägar. En stor fördel är att man härigenom kan förebygga uppkomsten av halka, medan man vid den mekaniska metoden försöker förbättra friktionen på en redan hal vägbana. Olägenheter har emellertid visat sig

kunna uppstå då vägbanan vid vissa väderlekstyper kan bli kladdig efter saltbehandling. Vid möten, omkörningar o. d. kan detta medföra nedsatt sikt och igensmutsade strålkastare. Saltet kan även ha olägenheter från rostskadesynpunkt. Fördelarna med den kemiska metoden har dock ansetts överstiga nackdelarna vid en tekniskt riktig hantering varför vägverket under innevarande vinter fortsatt och utökat proven.

Vägverket undersöker kontinuerligt om andra medel än salt kan användas för halkbekämpning. Enligt min mening talar hittillsvarande svenska och utländska erfarenheter för fortsatt halkbekämpning med kemisk metod. Men jag anser det angeläget att metoden utvecklas så att de olägenheter minskas som nu uppkommer vid vissa ogynnsamma betingelser.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lundkvist för svaret på min fråga. Det är nu andra gången som jag besvärar kommunikationsministern med frågan om saltning av våra gator och vägar. Tidigare har jag haft allvarliga samtal om detta också med hans företrädare i ämbetet, statsråden Skoglund och Palme. Det kan förefalla alltför envist, men jag anser frågan så allvarlig, att jag inte vill släppa den — samtidigt som saltningsterrorn blir alltmer påfrestande.

Denna fråga ställdes ju för ganska länge sedan när vi på västkusten hade mycket stora problem med saltningen. Jag skall för dagen inte sysselsätta mig med alla de nackdelar för människor och djur, korrosionsskador och tristess som följer med att man förvandlar vägar till band av smutsig saltbemängd sörja. Saltningen sker ju för att öka trafiksäkerheten och anses av många tekniker, såsom vi har hört av statsrådet Lundkvists svar, som enda medlet att komma till rätta med halknings-

olyckorna. Om dess avigsidor talar tidningarnas spalter ett tillräckligt tydligt språk, inte minst på insändarsidorna.

Jag skall gå direkt på trafiksäkerheten och vill ifrågasätta om saltningen, som på lång sikt undergräver bilarnas hållbarhet genom korrosion, inte också gör vägarna direkt trafikfarliga. Mitt exempel är från europaväg 3 mellan Göteborg och Alingsås, en sträcka som jag ofta trafikerar.

På nyårsaftonen blev jag försenad på kontoret. Då jag på eftermiddagen för hem hade vägpersonalen tydligen ledigt, ty på en torr och ren om också något isbelagd väg kunde man göra en behaglig hemresa. På nyårsdagen hade jag ett ärende in till Göteborg. Då hade saltningsgubbarna vilat färdigt och vägen var ett uppblött brunsmutsigt band, där bilisterna trots att det var en motorväg ideligen stannade upp för att torka av vindrutorna, som med jämna mellanrum blev igensmorda av en blandning av vatten, salt, asfalt och gummipartiklar. Ändå körde vi i dagsljus.

Men återfärden den 2 januari på kvällen blev den verkliga mardrömsresan och närmaste orsaken till att jag framställde denna fråga. Då hade man hunnit salta hela vägen. Sannolikt hade det också kommit någon nederbörd. Fast jag redan torkat av lyktor och vindruta en gång, blev det vid backen ovanför Jonsereds samhälle fullständigt beckmörkt omkring mig. En långträdare framför mig stänkte ytterligare ned min vagn mer och mer. Jag tänkte köra om men i uppförslutet mot väg-tunneln körde en annan bil något underligt i försök att komma förbi långträdaren. Norr om tunneln, vid Jeriko, gav föraren upp sina omkörningsförsök men körde mycket vingligt för att plötsligt med ett hopp köra upp på mittremsan och stanna på tvären där. Långträdaren fortsatte men jag stannade, då jag trodde att den andra bilens förare blivit sjuk. När jag kom fram till denne satt han blek och apatisk. Hur är

Ang. saltet på vägarna

det, frågade jag. Svaret blev: »Det var förfärligt. Tänkte köra om då jag blev nedstänkt mer och mer, men då murades vindrutan igen totalt och jag försökte med vindrutespolaren. Det frös då till en ogenomtränglig gröt. Jag vet inte var jag är, tänkte bara på att stanna.»

Herr kommunikationsminister, så skall vi väl inte ha det på våra vägar. Är saltningen för övrigt riktigt laglig? I 5 § av 1943 års lag om allmänna vägar står det: »Väg skall hållas i ett för samfärdseln tillfredsställande skick.» Vidare: »Vintertid omfattar underhåll av väg även arbete för att hålla vägbanan till erforderlig bredd fri från hinder av snö och is samt för dess utmärkande, där så tarvas, så ock sandning ävensom åtgärd för vägbanans bättrande genom påskottning av snö, där å kortare sträckor till följd av ojämn snösamling uppstått menföre.»

Där står sandning — inte saltning.

Låt mig tillägga att vi nog bör vara försiktiga med kemikalier i naturen, allra helst som man inte ens kan vara säker på att de förbättrar trafiksäkerheten. Med visshet medför de mycket stora skador.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Också jag ber att få tacka statsrådet Lundkvist för svaret.

Det är naturligtvis alldeles riktigt som statsrådet säger, att man med saltbehandling får halkfria vägar. Det skall jag inte på något sätt bestrida. Men man får onekligen betala ett rätt högt pris för det under vissa förhållanden.

Först och främst måste vi räkna med en nedsmutsning av vägen och dess närmaste omgivningar som faktiskt inte kan beskrivas. Under tiden närmast efter ett snöfall har man därtill de problem med modden, som herr Skärman så värtaligt beskrev.

Statens vägverk har rekommenderat oss att undvika omkörningar och dessutom att vi skall stanna då och då och

torka av vindruta och strålkastare. Men om man stannar på vägrenen till en motorväg för att göra detta, får man där all den smuts på sig själv som annars skulle träffa vindruta och strålkastare. Man drar sig i det längsta för den metoden. Man gör det inte förrän det är alldeles nödvändigt.

Dessutom måste man räkna med en nedsmutsning, som är förenad med både obehag och kostnader, av både människor, bilar och annan egendom. Folk drar in saltmodden i butiker och offentliga lokaler av olika slag, och i synnerhet butiksägare klagat över de stora obehag och kostnader som drabbar dem genom att deras heltäckande mattor blir förstörda på mycket kort tid.

Så har vi korrosionsproblemet som man inte vet så mycket om. Vi läser uttalanden från myndighetspersoner i tidningarna där det sägs att plåten i nya bilar är så bra och väl rotskyddsbehandlad att man inte behöver bry sig om den frågan. Man tröstar oss också med att bilar i alla fall rostas och att saltet inte spelar någon roll i det avseendet.

Därtill kommer en konstaterad förostning också på broar och kablar. En bro i min hembygd påstås vara väldigt förstörd just av salt.

Den allmänna miljöförstöringen genom saltningen är ännu helt outhärdlig men inger allvarliga farhågor. Det sägs att 85 à 90 procent av det salt som läggs på vägarna hamnar i vattendrag och vållar försurning av sjöar och vattendrag.

Det påstås också föreligga stora risker för flora och fauna. De som har sådana husdjur kan konstatera att hundar och katter får saltsår på tassarna. De går att tvätta av och hålla rena, men hur blir det med viltet som uppehåller sig i närheten av våra vägar? Vilka lidanden utsätts det för på grund av saltet?

Detta är stora olägenheter, och jag konstaterar med tillfredsställelse att statsrådet i slutet av sitt svar säger att det är »angeläget att metoden utvecklas så att de olägenheter minskas som

nu uppkommer vid vissa ogynnsamma betingelser». Vid »vissa» ogynnsamma betingelser är en begränsning som jag inte riktigt vill skriva under på. Man bör försöka komma ifrån alla olägenheter som är förenade med saltbehandling.

Jag vet att statens vägverk har en verksamhet i gång med maskiner som skall fördela saltet, men är det inte också angeläget att kombinera saltspridningen med en rent mekanisk behandling av vägen, dvs. att försöka få bort så mycket som möjligt av snön? Ordentlig plogning förefaller mig vara något mycket angeläget. Det finns personer som påstår att man skulle kunna gå in för enbart snöröjning och sedan lita till dubbdäcken, som väl i så fall måste göras obligatoriska. Emellertid finns också andra kemiska medel, och det skulle vara intressant att höra om några resultat kan redovisas från det prov som enligt uppgifter i pressen har utförts på E 18 mellan Västerås och Köping med urea som ett alternativ till saltbehandlingen. Det provet har nu pågått i åtskilliga veckor, efter vad jag förstår. Kanske statsrådet kan säga någonting om resultatet?

Med detta ber jag än en gång att få tacka för svaret.

Herr statsrådet **LUNDKVIST**:

Herr talman! Som framgått av mitt svar är vi mycket väl medvetna om alla de olägenheter som är förknippade med saltet. Det är med vägsaltet som med andra ting, att det har både fördelar och nackdelar. Så långt vägar vi väl inte sträcka våra förhoppningar att vi tror oss om att finna ett medel som enbart har fördelar.

Som jag redan sagt, följer såväl vägverket och väginstitutet som trafiksäkerhetsverket hela den här utvecklingen och söker vidta åtgärder av olika slag för att om möjligt begränsa olägenheterna. Det är klart att man — som herr Tistad också var inne på — är beredd

Ang. saltet på vägarna

att pröva andra medel, vilket också sker. Proven med urea, som herr Tistad berörde, görs av statens väginstitut i samarbete med vägverket. Man vill dels se om urea ger samma resultat som salt, dels få en kostnadsjämförelse mellan salt och urea, dvs. uppgift om hur stora mängder av varje medel som behövs för att hålla en vägbana i samma kondition. Jag kan för dagen inte ge något besked om de slutsatser som kan dras av dessa försök.

Jag vill sålunda bara understryka att vi hela tiden har uppmärksamheten starkt riktad på detta problem och att vi också följer de försök som görs på det internationella planet för att ta till vara möjligheterna att minska de olägenheter vi för närvarande har i dessa sammanhang.

Herr **SKÅRMAN** (fp):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet Lundkvist för de uppmuntrende orden i slutet av hans anförande. Urea är emellertid ett konstgödningsämne, så det förorsakar väl då även en del problem ur naturvårdssynpunkt. Det är mig bekant att försök också görs med klorkalcium, men detta är relativt dyrt; och det rör sig ju också här om kemikalier vilkas inverkan på lång sikt man inte vet någonting om.

Jag tror att det många gånger skulle vara tillräckligt med enbart sandning. Många olyckor på västkusten har skullts just på modden som uppstått på grund av saltspridningen. Tas modden bort omedelbart, är problemet ur världen vad beträffar trafiksäkerheten, men risken för miljöskador finns ju kvar. Modden fraktas inte bort, och saltet återvinns inte, utan det skyfflas ut på vägsälanerna. Alléer och annan växtlighet skadas kanske inte de första åren, men på lång sikt är nog saltningen en mycket allvarlig sak.

I Norrland har man rena vita vintervägar, och bilisterna lär sig köra på dem. Jag tror inte att det förekommer fler

Ang. åtgärder mot narkotika- och alkoholmissbruk bland ungdom

olyckor där. En sådan situation som vi hade på västkusten de första tio dagarna detta år var fullständigt olidlig.

Jag tackar som sagt. De sista orden var uppmuntrande. Jag hoppas att det så småningom går upp för vägmyndigheterna liksom det tycks göra för motororganisationerna, att vägsaltet inte är det sista ordet i denna fråga.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. åtgärder mot narkotika- och alkoholmissbruk bland ungdom

Ordet lämnades här efter till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet PALME, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Wirténs* (fp) interpellation angående åtgärder mot narkotika- och alkoholmissbruk bland ungdom, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Wirtén har frågat mig dels om jag vill redovisa vilka åtgärder som vidtagits mot ungdomens ökade användning av olika gifter och då speciellt under den tid som gått sedan mars 1967 då löften gavs om kraftfulla åtgärder mot framför allt narkotika, dels på vilket sätt regeringen avser intensifiera informations- och upplysningsverksamheten angående narkotika i skolor och högre utbildningsanstalter, dels ock — med hänsyn till att alkoholmissbruket kvantitativt är det allvarligaste hotet mot vår ungdoms hälsa — vilka åtgärder jag avser att vidta för att försöka bryta den trend mot ökat alkoholbruk som kan konstateras bland ungdom.

Skolöverstyrelsens insatser i kampen mot narkotikabruket bör ses som en del av skolans elevvårdande verksamhet. Arbetet leds av en särskild grupp, som verkar i nära kontakt med bl. a. ungdomsorganisationerna och de socialvårdande myndigheterna. Ett rapporteringssystem för uppföljning av utveck-

lingen på narkotikaområdet har byggts upp. Härigenom har man skapat förutsättningar för ingripanden från skolans sida. En särskild handbok har getts ut som stöd i undervisning och elevvård. Kurser och konferenser har anordnats för lärare, skolledare och personal inom elevvården. Vidare har framställts olika typer av läromedel, som utnyttjas även av ungdomsorganisationerna.

Det är sålunda en rad åtgärder som man inom skolöverstyrelsen vidtagit för att komma till rätta med bruket av narkotika. Resultaten av dessa åtgärder är ännu inte möjliga att överblicka. Aktuella uppgifter visar emellertid att någon ökande trend i fråga om antalet nya fall av narkotikamissbruk bland skolungdom inte varit märkbar sedan hösten 1968.

Regeringen har ansett det angeläget att man även vid de högre läroanstalterna riktar uppmärksamhet på narkotikaproblemet. Universitetskanslern ingår därför — liksom generaldirektören i skolöverstyrelsen — i det av regeringen tillsatta samarbetsorganet för bekämpning av narkotikamissbruket. Vidare har i ett särskilt beslut den 24 januari 1969 vederbörande högre läroanstalter anbefallits att vidta erforderliga åtgärder för att sprida information om narkotikaproblemet. Enligt vad jag erfarit har detta arbete inletts.

Vad beträffar bruket av alkohol har skolöverstyrelsen under de senaste två åren gjort en omfattande kartläggning med hjälp av enkäter bland ungdom i skilda åldrar och skolformer. I sammand med revideringen av grundskolans läroplan — vilken riksdagen fattade beslut om förra året — kommer undervisningen om alkohol-, narkotika- och tobaksproblemen att ges starkare ställning. Ett särskilt moment om bl. a. alkohol har införts i lärarutbildningen. Även Centralförbundet för nykterhetsundervisning gör betydelsefulla insatser på detta område, bl. a. genom materialframställning.

Jag vill också framhålla att alkohol-

Ang. åtgärder mot narkotika- och alkoholmissbruk bland ungdom

politiska utredningen — som enligt sina direktiv skall ägna uppmärksamhet även åt frågor rörande undervisnings- och upplysningsverksamhet i alkoholfrågan — för detta ändamål har tillsatt en särskild arbetsgrupp, som funnit det lämpligt att behandla alkohol-, narkotika- och tobaksproblemen i ett sammanhang. Vidare bör nämnas att statens ungdomsråd, som har ett medverka i upplysningsverksamhet rörande ungdom och alkohol, har kommit in till Kungl. Maj:t med förslag om upplysning i alkoholfrågan inom ungdomsorganisationerna. Förslaget remissbehandlas f. n.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Palme för svaret på denna interpellation. Nära två år har gått sedan statsrådet Palmes företrädare, ecklesiastikminister Ragnar Edenman, i en riksdagsdebatt utlovade att regeringen snarast skulle aktivisera samhällets resurser för att snabbt och kraftfullt möta det allvarliga narkotikaproblemet bland ungdomen. Med stigande oro har vi kunnat konstatera att utvecklingen inte gått mot det bättre utan snarare tvärtom. Narkotikaförsäljningen har sedan 1967 stigit kraftigt, den slutsatsen måste man väl dra av bl. a. det ökade antalet anhållanden för narkotikalangning. År 1967 anhölls 641 personer och 1968 mer än dubbelt så många eller 1 546. Enbart i januari 1969 anhölls 555 personer.

Insatser har gjorts för att mer effektivt komma åt den här smutsiga hanteringen, och det är inte den delen av problemet som jag avser att diskutera vid detta tillfälle, men jag nämner det därför att med ökad tillgång på narkotika utsätts ungdomen för ökande risker att drabbas av detta gissel, och desto viktigare blir det att ungdomarna är väl informerade om narkotikans verkningar för att med egen kraft bättre kunna slå tillbaka farsoten. Det är mot den bakgrunden jag har frågat mig:

Vilken effekt fick de åtgärder skolöverstyrelsen presenterade i mars 1967. Har det blivit en kraftfull satsning inom skolan på det sätt som ecklesiastikminister Edenman då utlovade?

Statsrådet Palme svarar på detta att resultaten ännu inte är möjliga att överblicka och tillägger att aktuella uppgifter visar att någon trend uppåt i fråga om antalet nya fall av narkotikamissbruk bland skolungdom inte varit märkbar sedan hösten 1968.

Det sistnämnda beskedet tyder på att den intensiva debatt som förts i dessa frågor under hösten och vintern och vad som hittills har skett i form av motåtgärder kan ha stoppat den tidigare ökningen, så att vi nu befinner oss i ett status quo. Någon minskning av narkotikamissbruket har således inte kunnat inregistreras. Det är dock väl att märka att statsrådet för bedömningen utgår från en så sen tidpunkt som hösten 1968 — jag förmodar med början den 1 oktober, då ett nytt rapportsystem föreskrevs från skolöverstyrelsen. Utvecklingen för hela perioden från 1967 ger säkert en betydligt mörkare bild.

Jag kan väl förstå att resultaten av de åtgärder som sattes in 1967 för att motverka narkotikamissbruket bland ungdom kan vara svåra att värdera, men jag vill fråga statsrådet Palme: Har man försökt? Det är ändå mycket väsentligt att pröva om de metoder som tillämpas är de bästa. Har de speciella aktionsgrupperna som det talas om i programmet tillsatts, och hur har de i så fall fungerat? Hur har det gått med föräldramedverkan? Hur med närvarokontrollen och dess uppföljning? Har lärarna fått den undervisningsmateriel de anser sig behöva? Vilken betydelse har samarbetsnämnderna haft? Etc.

En sak tycks i varje fall vara klar, att döma av den undersökning som utförts av docent Erland Jonsson och fil. kand. Lars Svedergård i grundskolans nionde klass i Göteborg, nämligen att informationen om narkotika av elever-

Ang. åtgärder mot narkotika- och alkoholmissbruk bland ungdom

na själva bedöms vara otillräcklig. I rapporten sägs det bland annat: »I samtliga grupper anser flertalet respondenter att skolan inte har gett dem tillräcklig information om narkotika och dess verkningar. Bara 1/4 av respondenterna svarar att informationen är tillräcklig, vilket pekar på att det trots den ökade informationsverksamhet som har bedrivits från skolhåll behövs ytterligare upplysning i denna fråga.»

Var och en som tar del av den här rapportens nedslående resultat i fråga om skolans informationsgivning i narkotikafrågan måste undra: Vilka brister föreligger? Vad kan göras för att nå ett bättre resultat? De frågorna accentueras ytterligare när man av samma rapport får veta att »radio/TV och tidningar är de källor som ungdomarna tydligen får den mesta informationen ifrån. Föräldrar och lärare i skolan spelar en ungefär lika roll och är jämfört med massmedia betydligt underlägsna som informationsgivare.» Det är naturligtvis utmärkt, för att inte säga nödvändigt, att massmedia gör en insats i det här upplysningsarbetet, men skolans underlägsenhet är betänklig.

Narkotikasituationen bedömdes i slutet av år 1968 vara så allvarlig att regeringen beslöt vidta nya åtgärder, vilka presenterades i ett tiopunktsprogram efter konferensen den 27 december förra året. I en av punkterna sägs att informations- och upplysningsverksamheten i skolor och högre utbildningsantalter skall intensifieras. Mot bakgrund av Göteborgsundersökningens resultat tror jag att detta är väl motiverat, men hur skall det gå till? Om det ger interpellationssvaret knappast något besked. Det sägs att universitetskanslern och skolöverstyrelsens generaldirektör ingår i det nya samarbetsorgan som regeringen tillsatt, men svaret är föga upplysande om hur den intensifierade informations- och upplysningsverksamheten skall läggas upp. Har statsrådet inget att säga om den saken?

Beträffande de högre läroanstalterna upplyser svaret om att erforderliga åtgärder enligt ett särskilt beslut den 24 januari i år skall vidtas. Vidare sägs att arbetet inletts. Mer får vi inte veta, och jag får därför avvakta och se vad arbetet leder fram till under förhoppning att aktiviteterna kommer i gång snabbt.

Jag har i interpellationen också tagit upp frågan om ungdomens alkoholanor. Utförda undersökningar visar att man generellt kan säga att varannan pojke och flicka vid 14 års ålder har alkoholdebuterat. Skolöverstyrelsen har utfört undersökningar beträffande alkoholbruket bland gymnasister i årskurs 2 åren 1956 och 1961 samt läsåret 1967/68. Medan år 1956 drygt 11 procent av pojkarna sade sig dricka sprit någorlunda regelbundet, dvs. någon gång i månaden resp. någon gång i veckan eller oftare, uppgick motsvarande siffra år 1961 till 20 procent och år 1968 till 35 procent.

Vår vaksamhet mot narkotikamissbruket är naturligtvis nödvändig, men vi får för den skull inte slappna i vaksamheten mot ungdomens alkoholanor. Den starkt ökande konsumtion som nämnda undersökningar visar skärper i stället kravet på motåtgärder. Jag har efterlyst vad som kan väntas ske i den vägen, men svaret är inte särskilt substantiellt på den punkten. Den reviderade läroplanen för grundskolan som höstriktsdagen fattade beslut om skall ge större utrymme för undervisning om alkohol-, narkotika- och tobaksproblemen. Ja, det är riktigt, men den läroplanen skall börja tillämpas 1970/71 och vara helt genomförd först 1972/73.

Vidare hänvisar statsrådet till alkoholpolitiska utredningen, som enligt riksdagsberättelsen inte ens räknar med att bli färdig med sitt utredningsarbete under detta år. Föreslagna åtgärder från den utredningen kan således inte sättas in förrän en bit in på 1970-talet. Men vad händer nu? I svaret återstår det förslag som överläm-

Ang. åtgärder mot narkotika- och alkoholmissbruk bland ungdom

nats till Kungl. Maj:t från statens ungdomsråd angående upplysningskampanj i alkoholfrågan inom ungdomsorganisationerna. Jag vill fråga statsrådet Palme: När kan vi vänta att regeringen tar ställning till det förslag som enligt svaret nu är ute på remiss?

Utbildningsministern nämner i sitt svar också de betydelsefulla insatser som Centralförbundet för nykterhetsundervisning utför. I olika sammanhang har påpekats, bl. a. av generaldirektör Löwbeer, den snedbalans som råder mellan å ena sidan de knappa insatser som görs från olika håll för att försöka immunisera ungdomarna mot bruk och missbruk av alkohol och tobak och å den andra sidan den miljönrollning som satsas i reklam för att bryta ned immuniseringen. Ett stort steg togs genom riksdagsbeslutet förra året om förbud mot spritrekam, då riksdagen begärde ett förslag från Kungl. Maj:t till vårriksdagen i år.

Jag tror att ytterligare förstärkning av åtgärderna mot det för närvarande alltför giftvänliga samhället är nödvändig, om vi skall kunna glädjas åt ett förbättrat såväl kroppsligt som själsligt hälsotillstånd bland vår ungdom och vårt folk. Jag hoppas att utbildningsministern är beredd att arbeta för en sådan utveckling.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Herr Wirtén har följt upp sin interpellation med en rad frågor. Jag vill först svara beträffande ungdomsrådets förslag om upplysningsverksamhet. Vilken ställning som kommer att tas till det förslaget avgörs när remissbehandlingen är avslutad, och det ankommer inte närmast på mig utan på statsrådet Odhnoff att fatta beslut. Jag vet inte exakt när remisstiden utgår.

I interpellationssvaret finns en liten felaktighet. Det heter att någon ökning

inte påvisats sedan hösten 1968, men jämförelsen skall avse läsåren 1967/68 och 1968/69. Formuleringen i svaret är tyvärr otydlig.

Vad upplysningsverksamheten beträffar kommer mitt svar i en mellanperiod, vilket jag beklagar. Skolmyndigheterna har bedrivit en upplysningskampanj i två år, och jag har låtit informera mig litet grand om vad som skett. Redogörelsen handlar sida upp och sida ned om filmer, broschyrer, kurser och konferenser som anordnats genom SÖ:s försorg. Jag har därmed kunnat få ett mått på den stora aktivitet som utvecklats, men det är naturligtvis svårt att veta om den har lönat sig. Har upplysningarna nått fram till dem man velat nå?

Att medvetenheten om problemet är mycket större än för ett par år sedan är naturligtvis gynnsamt. Å andra sidan tyder exempelvis Göteborgsundersökningen på att budskapet inte nått fram. Helhetseffekten är väldigt svår att bedöma, men jag kan i varje fall inte annat än uppskatta den väldiga energi som ämbetsverket har lagt i dagen för att försöka få ut information.

Jag sade att vi befinner oss i ett mellanläge. Nu har den här samrådsgruppen tillsatts, och den har ett underutskott som behandlar informationsfrågor. Till de viktigaste bland dessa frågor hör hur man skall kunna intensifiera kampanjerna i skolorna och bland ungdomsorganisationerna. Enligt vad jag blivit informerad dröjer det inte lång tid innan den gruppen är färdig med sitt förslag. Av naturliga skäl vet jag emellertid inte vad förslaget kommer att innebära. Under mellanperioden är jag därför förhindrad att ge herr Wirtén det besked som han på goda grunder efterlyser. Jag kan bara säga att han inte skall behöva vänta länge innan arbetsgruppen, där ämbetsverket och ungdomsorganisationerna är företrädade, lägger fram sitt förslag.

Ang. åtgärder mot narkotika- och alkoholmissbruk bland ungdom

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Statsrådet Palme har korrigerat sitt svar beträffande utvecklingen från 1967 fram till nu. Om jag uppfattade honom rätt, har det således inte skett någon försämring sedan kampanjen sattes i gång i mars 1967. Det förvånar mig något, men i så fall är ju min tolkning att vi har fått läget bättre under kontroll än mer berättigad. Jag hoppas att den tolkningen av statsrådets uttalande är den riktiga.

Jag tror att rapporteringen har varit ganska dålig under perioden mars 1967—oktober 1968, så jag är tveksam om det verkligen är möjligt att med siffror belägga att det förhåller sig på det här sättet. Men låt oss godta det. I övrigt är jag också imponerad av det som gjorts från ämbetsverkets sida när det gäller att producera material och försöka initiera en motkampanj i dessa frågor. Men det som tycks ha slagit slint är väl ändå att man inte nått ut med materialet till skolorna. Det tycker jag att just Göteborgsundersökningen klart visar.

Då ställer jag frågan om det ändå inte är någon brist i fullföljandet av det arbete som göres på centralt håll. Det räcker inte med att man har fina planer som sedan inte följs upp ute i kommunerna och i skolorna. Där tror jag att man kan kräva en bättre tingsordning.

Slutligen, herr talman, skulle jag vilja tacka för det sista som statsrådet Palme sade om det underutskott som är i arbete för att inom kort komma fram med förslag till en intensifiering av denna verksamhet. Jag tror att det är synnerligen viktigt att så sker. Jag vill också tillägga att jag med beklagande konstaterar att jag när det gäller motåtgärder mot alkoholbruket inte fått fram särskilt mycket i denna interpellationsdebatt. Jag hoppas att statsrådet Odhnoff kan bistå med mera konkreta förslag, sedan man tagit ställning till statens ungdomsråds förslag.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Beträffande det sista som herr Wirtén sade förhåller det sig ju på det sättet att vi driver den reguljära verksamheten där. Det nya just nu är förslaget från ungdomsrådets sida.

Vad beträffar statistiken ber jag om ursäkt på förhand om jag skulle ha missuppfattat den. Jag har alltid tolkat materialet på det sättet att läget hösten 1968 var ungefär oförändrat i jämförelse med hösten 1967, såvitt man kunde läsa ut ur siffrorna.

Herr Wirtén har rätt i att vi båda är imponerade av det material som skolöverstyrelsen publicerat. Men vi kan båda ställa frågan: När detta verkligen ut? Då vill jag bara hänvisa till det sätt på vilket det svenska samhället är uppbyggt. Vi har departement och riksdag. Vi drar ofta upp allmänna riktlinjer och anslår pengar. Sedan är det ämbetsverken som framställer materialet och ställer det till förfogande för lokala skolstyrelser, kommuner och enskilda skolenheter samt utfärdar anvisningar. Men vad som i sista hand sker med detta beror på hur det tas upp i den enskilda skolan, i den enskilda kommunen, av den enskilde läraren och hans elever i samarbete.

Vi kan väl dra den slutsatsen att om denna kampanj mot narkotikamissbruket och alkoholmissbruket skall nå resultat, då räcker det inte med vad vi gör här i denna och andra kammaren eller i departementet eller ens i de centrala ämbetsverken, utan resultatet beror på hur starkt vi kan engagera allt det skolfolk och allt det duktiga kommunalfolk, elever osv. som finns ute i landet. Det är för att nå en bredare effekt som vi haft t. ex. konferensen med ungdomsorganisationerna för att pröva nya vägar för information.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Interpellation ang. planeringen av den kommunala beredskapen

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelse nr 24, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

Interpellation ang. planeringen av den kommunala beredskapen

Herr NILSSON, NILS, (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! På grundval av Kungl. Maj:ts proposition nr 4:1964 tillkom lag om kommunal beredskap vilken trädde i kraft den 1 juli 1964, och den 1 januari 1965 trädde en kommunal beredskapskungörelse i kraft. De stadganden som här finns ålägger kommunerna ett omfattande beredskapsansvar. Detta ansvar innebär att i en situation vid krigsfara då utrymning av vissa delar av vårt land måste ske, åligger det kommunerna att ha en planlagd beredskap.

Den 9 juni 1967 förordnade Kungl. Maj:t, att en särskild nämnd (riksnämnden för kommunal beredskap) skulle inrättas fr. o. m. den 1 juli 1967 med uppgift bl. a. att varje år till Kungl. Maj:t avge förslag till framställning om anslag för bidrag till kostnader för kommunal beredskap.

Den 20 februari 1968 framlade riksnämnden förslag till långtidsbudget för den kommunala beredskapsplanläggningen under perioden 1969/70—1972/73. De redovisade medelsbehoven för att täcka den statliga andelen i kostnaderna uppgick till ca 92 miljoner kronor.

Den 15 mars 1968 föreskrev Kungl. Maj:t med anledning härav att riksnämnden skulle, i syfte att pröva kostnaderna, verkställa en provplanläggning av den kommunala beredskapen. Riksnämnden skulle senast den 1 juni 1970 inkomma med en beräkning av statsbidragskostnaderna för genomförande och vidmakthållande av en kommunal beredskapsplanläggning samt en

uppskattning av statsbidragskostnaderna för de kommunala reservanordningar som kunde bedömas nödvändiga.

Vidare anbefalldes att länsstyrelserna i avvaktan på att provplanläggningen genomfördes skulle tillse att någon statsbidragskrävande planläggning ej utfördes utom där provplanläggning skulle äga rum.

Den 1 juli 1968 meddelade riksnämnden att provplanläggning skulle ske i Norrköpings och Kungsbacka kommunblock samt i viss omfattning i Göteborgs stad. I ett andra skede skulle provplanläggningen utvidgas att omfatta samtliga kommunblock i Västmanlands län.

Läget för dagen på den kommunala beredskapens område är således att kommunerna sedan år 1964 har ett omfattande beredskapsansvar vilket i och för sig kräver planläggning men att någon egentlig planläggning ännu 1969 ej kommit till stånd. Skulle beredskap anbefallas i dag bleve kommunerna tvungna att lösa sina lagstadgade beredskapsuppgifter genom improvisationer och med helt otillräckliga resurser. Även om provplanläggningen slutförs 1 juni 1970 såsom beräknats kommer det sannolikt att ta minst två år till innan någon allmän hela riket omfattande kommunal beredskapsplanläggning föreligger. Alltså skulle först 1973 en godtagbar kommunal beredskapsstandard vara uppnådd. Under denna tid står den kommunala beredskapen på en klart lägre nivå än t. ex. civilförsvarets, vilket är särskilt allvarligt med tanke på att den nuvarande civilförvarsorganisationen är konstruerad med hänsyn till att en adekvat kommunal organisation skall finnas för att bl. a. utföra röjning i samband med räddningsuppgifter och överta ansvaret för inkvarterade i och med att de anvisats bostad.

Som exempel på vilket betydande ansvar detta sistnämnda kan innebära kan nämnas att vissa delar av Kopparbergs län vid en anbefalld utrymning från i huvudsak stockholmsområdet skall inkvartera och anvisa bostad för

Interpellation ang. åtgärder för att påskynda behandlingen av mål om ersättning för mistad fiskerätt, m. m.

ca 260 000 personer, en folkmängd som med endast ca 1/10 understiger länets hela nuvarande befolkning.

Med åberopande av vad som anförts hemställs om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande fråga.

Anser statsrådet att situationen inom den kommunala beredskapen är tillfredsställande då det gäller att ta emot och inkvartera människor från utrymningsområden, och om så inte är fallet överväger statsrådet några åtgärder för att påskynda arbetet med planeringen för den kommunala beredskapen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Interpellation ang. åtgärder för att påskynda behandlingen av mål om ersättning för mistad fiskerätt, m. m.

Ordet gavs nu till herr ÖSTERDAHL (fp), som yttrade:

Herr talman! 1950 års höstriksdag antog bl. a. två lagar om rätt till fiske och om gräns mot allmänt vattenområde. Dessa lagar trädde i kraft den 1 januari 1951. Det förutsattes därvid att, i den mån de nya lagreglerna medförde intrång i enskilds rätt, ersättning härför skulle utgå av statsmedel. Bestämmelserna om sådan ersättning meddelades i en samtidigt utfärdad lag om ersättning för mistad fiskerätt (SFS 1950:599). Enligt lagen skulle ersättningsanspråk framställas före den 1 januari 1956 och behandlas av särskilda nämnder, s. k. fiskevärderingsnämnder. Sedan har tidsfristen för framställning

av ersättningsanspråk förlängts till den 1 januari 1958.

Enligt uppgifter har hittills över 1 700 mål med ersättningsanspråk inkommit till fiskevärderingsnämnderna. Av dessa har ca 170 ännu inte avgjorts. Av de 35 mål som berör Gotlands län har ännu inte 25 avgjorts. I hela landet har således omkring 90 % av målen avklarats medan motsvarande tal för Gotlands län är endast ca 30 %.

Värdet av den mistade fiskerätten uppgår i många fall till avsevärda belopp. De fiskerättsinnehavare, som den 1 januari 1951 förlorade sin fiskerätt och som över 18 år därefter ännu inte erhållit ersättning härför, har genom dröjsmålet med avkunnandet av dom avhänts betydande värden under en lång tidsperiod.

Med hänvisning härtill får jag anhålla om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

1. Vilka åtgärder har statsrådet vidtagit för att påskynda behandlingen av dessa mål med anledning av riksdagens revisorers uttalande i 1963 års berättelse?

2. Har de sakägare som under flera år förlorat avkastningen av sin tidigare fiskerätt möjlighet att erhålla ekonomisk kompensation härför?

Även denna anhållan bifölles.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.22.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Fredagen den 28 februari

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 20 innevarande månad.

Föredrogs Kungl. Maj:ts skrivelse nr 24, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, att första kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 12 mars företaga val av tre ombud i Europarådets rådgivande församling jämte tre suppleanter för dem.

Detta förslag antogs.

Anmälades och bordlades

riksdagens revisorers berättelse över verkställd granskning av riksbankens tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1968; samt

riksdagens revisorers berättelse över verkställd granskning av riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning under budgetåret 1967/68.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av motion angående allmänna handlingars offentlighet; och

nr 9, i anledning av motioner angående offentlighet för personundersökning i brottmål;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för bud-

getåret 1969/70 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom finansdepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1968/69 i vad avser statistiska centralbyrån; och

nr 32, angående överlämnande till lagutskott av två till statsutskottet hänvisade motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 1, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften skall utgå för år 1969;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av motioner om ett värdefast statligt obligationslån; och

nr 6, i anledning av motion om en exportpromotionsfond;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av dels motioner om vidgad behörighet för vigselförrättare, dels ock motioner om upphävande av vigselplikten för präst;

nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 20 mars 1964 (nr 163) om införande av brottsbalken, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 9, i anledning av motioner om dels ersättning av statsmedel vid skada genom brott, dels allmän försäkring vid våldsbrott, dels ock målsägandes möjligheter att utfå skadestånd;

nr 10, i anledning av motioner om kortvarigt frihetsberövande som påföljd för brott, m. m.; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott m. m., jämte motioner i ämnet;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i narkotikastrafflagen den 8 mars 1968 (nr 64), m. m., jämte motioner i ämnet;

nr 8, i anledning av motioner om sabbatsår;

nr 9, i anledning av motioner om lagfäst rätt till tjänstledighet för deltagande i vuxenutbildning;

nr 10, i anledning av motioner angående inkomstprövningen beträffande änkepension i vissa fall; och

nr 11, i anledning av motioner om rätt för frånskild kvinna till änkepension;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av motioner om införande av provisoriskt körkort;

nr 7, i anledning av motioner om viss ändring av bestämmelserna angående återkallelse av körkort;

nr 8, i anledning av motioner om särskild markering å långsamtgående fordon;

nr 9, i anledning av motioner om viss utbildning för erhållande av körkort; och

nr 10, i anledning av motioner angående sammansättningen av vattendomstolarna;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av motioner angående anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare; och

nr 5, i anledning av motioner angående vidgad rätt till ersättning från älgskadefonden; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av motioner angående de hemarbetandes situation och angående en ekonomisk värdering av hemarbete.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.05.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert